

กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน

“ชาติพันธุ์รุ่นใหม่ พลิกฟื้นวัฒนธรรม ร่วมอนุรักษ์ป่าตะวันตก”

“กลุ่มของพวกเราที่มีชื่อเรียกกลุ่มว่า **กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน** เพราะพวกเราคิดว่าการดูแลรักษาป่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ด้วยพวกเราคนกะเหรี่ยงจะมีประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่า” น้องก๊ก¹ แนะนำถึงที่มาของชื่อกลุ่มของพวกเราที่ ณ วันนั้นหลายคนได้รู้จักพวกเขาผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันหรือสื่อต่างๆ ที่เผยแพร่กระบวนการขับเคลื่อนงานของกลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้เพื่อให้สังคมได้รับรู้และรู้จัก

การรับรู้ถึงสถานการณ์โดยรวม หันมามองชุมชนตนเอง กลุ่มคนหนุ่มสาวรวมตัวกันก่อตั้ง “**กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน**” เพื่อต้องการเป็นส่วนหนึ่งในสังคม โดยมีแกนนำหลักที่จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา แล้วเลือกที่จะไม่ทำงานนอกพื้นที่ แต่เลือกจะสร้างสรรค์พัฒนาบ้านเกิดตัวเอง จนถึงปัจจุบันนี้กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน เป็นกลุ่มเยาวชนชาติพันธุ์ที่รวมตัวทำกิจกรรมขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูวัฒนธรรม “กะเหรี่ยง” ร่วมกับชุมชนมาอย่างต่อเนื่องกว่า 7 รุ่น หลากหลายวัย (อายุ 9-35 ปี) มีสมาชิกกว่า 80 คน จุดมุ่งหมายของกลุ่มไม่ได้เน้นแต่เพียงเรื่องสิ่งแวดล้อม แต่เป้าหมายสูงสุด คือ การทำให้ชุมชนเป็นสุข และฟื้นฟูวัฒนธรรมของตนเอง กลุ่มจึงไม่ละเลยกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาตนเอง โดยมีผู้ใหญ่คอยให้ความช่วยเหลือและดูแลอยู่ห่างๆ ซึ่งได้ดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรม 3 ประเด็นหลักๆ คือ

1) **การอนุรักษ์ที่สร้างสรรค์โดยเยาวชน** ได้แก่ ท่องป่าเชิงอนุรักษ์กับนักเดินทางวัยมันส์ ฝ่ายเพื่อชีวิต (ประปาภูเขา) มีกระบวนการสื่อความหมาย “กล้าใหญ่ตะนาวศรี” ปลุกป่าทำแนวกันไฟ เก็บข้อมูลความหลากหลายระบบนิเวศป่า แปลงขยายพันธุ์สมุนไพรรักษาไข้ และผลิตภัณฑ์ลูกไม้ป่า

2) **วัฒนธรรมและงานชุมชน** ได้แก่ พัฒนาสู่การจัดกิจกรรมทางสังคม เช่น กีฬา งานประเพณี สร้างวัฒนธรรมใหม่ที่เหมาะสม สร้างสรรค์แกนนำสู่การเป็นผู้นำชุมชนรุ่นต่อไป เป็นคณะกรรมการต่างๆ ในชุมชน และฟื้นฟูวัฒนธรรมกะเหรี่ยง (แห่ฉัตร ไหว้ต้นไม้ เวียนเจดีย์ เรียกขวัญเดือน 9 นมัสการหลวงพ่อนวม) จนกลายเป็นศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนให้คนในชุมชนและบุคคลทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้ และ

3) **การพึ่งตนเองและพึ่งกันเองของเยาวชน** ได้แก่ การศึกษาเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานทดแทน มีกระบวนการและแนวทางการในการดำเนินงานและแก้ปัญหาที่เน้นการใช้กระบวนการทางมิติวิถีวัฒนธรรม จารีตประเพณี ใช้กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม โดยการประชุมคิดค้น ใช้การสื่อสารความ โดยพูดบอกกล่าว ประชาสัมพันธ์ในทุกโอกาส ใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่าย และเชื่อมโยงประเด็นปัญหา

การสานพลังแนวร่วม สร้างกิจกรรมในกลุ่ม เรียนรู้และถ่ายทอด พัฒนาสู่การขับเคลื่อนงานระดับเครือข่ายและยกระดับการทำงานของกลุ่ม นั่นคือ กระบวนการทำงานและพัฒนาการเติบโตของ “ต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน” มีการเปลี่ยนแปลงมากมาย หรืออาจเรียกได้ว่า การเปลี่ยนผ่าน 3 ยุค ที่เริ่มต้นด้วย

1) **การขับเคลื่อนงาน** เน้นเรื่องงานวัฒนธรรม (ทอผ้า รำ การละเล่น) กีฬา และทรัพยากร สร้างรากฐานของตัวเอง เมื่อความรู้ต้องเพิ่มพูน แกนนำรุ่นพี่ต้องออกไปเรียนรู้ จากผู้ตาม...กลายเป็นผู้นำ

2) **สร้างผู้นำรุ่นใหม่** ขับเคลื่อนงานในชุมชนแทนรุ่นพี่ และด้วยต้องหันกลับมามองตัวเอง ตั้งหลักเพื่อรับมือกับสาธารณะ ก่อให้เกิด

3) **การเหลียวหลังแลหน้า เพื่อพัฒนาภายในให้เติบโตใหญ่และแข็งแรงขึ้น**

¹ นายชินทร์ ทองกลาง แกนนำรุ่น 3 กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน

ในวันนี้เยาวชนต้นกล้ารักษำบ้านโป่งกระทิงบนแต่ละช่วงวัยได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรและวัฒนธรรมดั้งเดิม และมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลทรัพยากรและฟื้นฟูวัฒนธรรมตนเองมากขึ้น มีกลยุทธ์ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างชัดเจน ด้วยยุทธศาสตร์ 7 ข้อ คือ

- 1) การพัฒนาผ่านกระบวนการเยาวชนต้นกล้าตระนาวศรี
- 2) เรียนรู้ สื่อสาร วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน

- 3) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและพลังงานทดแทน เพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งกันเองของเยาวชน
 - 4) กีฬาสร้างคน คนรักชุมชน ชุมชนเข้มแข็ง
 - 5) จิตอาสา นักรณรงค์เพื่อสังคม
 - 6) ประชาธิปไตย สิทธิชุมชน และ
 - 7) พัฒนาระบบการสื่อความหมาย กล้าใหญ่ตระนาวศรี เพื่อการพัฒนากลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษำบ้านโป่งกระทิง
- นอกจากนี้ยังมีกลไกการขับเคลื่อนงานและพัฒนาสมาชิกในกลุ่ม จากเยาวชนผู้ตาม สู่เยาวชนพี่เลี้ยง และก้าวสู่เยาวชนแกนนำ ด้วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนต่อไป

ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง...บ้านโป่งกระทิงบน...ชุมชนที่กำลังเปลี่ยนแปลง

“วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงโป่งกระทิงบนกำลังเปลี่ยนไป” คำพูดสั้นๆ ที่บอกออกมาจากปาก พี่ไก่² ด้วยสีหน้ากังวลใจ เมื่อเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่ค่อยๆ เกิดขึ้นตั้งแต่เขายังเล็กจนโตเป็นหนุ่ม “บ้านโป่งกระทิงบนเคยเป็นแหล่งที่อยู่ของกระทิง เป็นแหล่งล่ากระทิงของพรานป่า เนื่องจากมีโป่งซึ่งกระทิงจะลงมากิน แต่กระทิงตัวสุดท้ายถูกล่าโดยชาวกะเหรี่ยงนี่เอง เขานำไปขายให้พ่อค้าเมื่อหลายสิบปีก่อน จนปัจจุบันนี้ บ้านโป่งกระทิงไม่มีกระทิงให้เห็นอีกเลย” เรื่องราวเล่าขานถึงที่มาของชื่อบ้านโป่งกระทิงบนที่เป็นเหมือนสิ่งตอกย้ำ ความเปลี่ยนแปลงของชุมชน

บ้านโป่งกระทิงบน เป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงโปว์ หมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี อยู่ใกล้ชายแดนพม่า มีแนวเทือกเขาตะนาวศรีกั้นพรมแดน และเป็นส่วนเชื่อมต่อของอุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน แหล่งดูนกศึกษาธรรมชาติชั้นดี มีชาวบ้านเข้ามาอาศัยกว่า 100 ปี ในรุ่นแรกๆ นั้นเป็นคนกะเหรี่ยงที่ปลูกข้าวไร่ โดยครอบครัวพื้นที่กว้าง เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา มีชื่อเรียกภาษาถิ่นว่า “กุยโน” ต่อมาหน่วยราชการให้ชื่อใหม่ว่า บ้านบนเขา และเมื่อหน่วยทหารกองพันพัฒนาได้เข้ามาพัฒนาเส้นทาง ถนน และได้พบกระทิงมากินโป่ง จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า บ้านโป่งกระทิงบน เมื่อกระทิงเริ่มหายไปพร้อมๆ กับการเข้ามาของโรงงานสับประรด ชาวบ้านที่เคยมีอาชีพทำไร่หมุนเวียน หันไปทำงานรับจ้างในโรงงานสับประรด ที่ดินที่เคยมีก็ขายให้กับนายทุน เด็กๆ ที่เรียนจบมา พอจะมีความรู้ก็เข้าไปหางานทำในเมือง ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านโป่งกระทิงบนเปลี่ยนแปลงไป แต่ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่หลายคนก็ตัดสินใจตั้งหลักปักฐานอยู่ในชุมชนหลังจากที่พวกเขาสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาแล้ว

ถึงแม้เมื่อ 20 ปีก่อน สภาพพื้นที่ป่าของบ้านโป่งกระทิงบนจะมีความเสื่อมโทรมเป็นอย่างมากจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำไร่ แต่นับเป็นเรื่องโชคดีที่ต่อมาได้รับการฟื้นฟูให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ด้วยแนวคิดของท่านเจ้าอาวาสวัดป่าโป่งกระทิงบนที่ขอซื้อพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ทำไร่เพื่อปลูกป่าขึ้นใหม่ ป่าปลูกมีไม่มากกว่า 10 ชนิด อาทิ มะค่า ตะแบก แดง พะยุง กระทิง มะกล่ำ เป็นต้น ล้วนแต่เป็นไม้เบญจพรรณในท้องถิ่นนั้นทั้งสิ้น ปัจจุบันพื้นที่บางส่วน

2 นายเกียงไกร ชีช่วง แกนนำก่อตั้งกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษำบ้านโป่งกระทิงบน

โดยเฉพาะชุมชนบางกะม่าที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน ได้มีข้อตกลงร่วมกันในการใช้พื้นที่เพื่อการยังชีพด้วยการทำอาชีพเกษตรกรรมแบบพึ่งพิงธรรมชาติ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลรักษาผืนป่าร่วมกับส่วนราชการ โดยที่ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และกลุ่มเยาวชนมีความตั้งใจที่จะพัฒนาพื้นที่ให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองแบบผสมผสานได้อย่างยั่งยืน โดยจะนำวิถีทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยว และการเรียนรู้มาเป็นจุดแข็งของชุมชนในอนาคต

สานพลังขับเคลื่อน... ก่อกำเนิดกลุ่มเยาวชน

“ชุมชนบ้านโป่งกระทิงบน แม้จะเป็นชุมชนกะเหรี่ยงที่มีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น แต่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดปัญหาภายในครอบครัว ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นเอง ซึ่งการรวมตัวกันทำกิจกรรมอะไรสักอย่าง น่าจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาได้” พี่แดง³ แกนนำก่อตั้งกลุ่ม อธิบายถึงแนวคิดที่เขาและเพื่อนๆ อีก 3 คน เห็นสอดคล้องกัน

การรวมตัวกันของหนุ่มสาว เพื่อนๆ วัยเดียวกันอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อชักชวนเพื่อนๆ น้องๆ มาเล่นกีฬา ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และอยู่ห่างไกลจากยาเสพติด หรือช่วยงานชุมชนตามแต่โอกาสที่จะจัดขึ้นอยู่เป็นประจำ เมื่อ พี่แดง พี่ไก่ พี่โรจน์⁴ พี่เป้⁵ และกลุ่มเพื่อนๆ อีก 4-5 คน เกิดแนวคิดเดียวกัน จึงชักชวนเพื่อนๆ และน้องๆ ในชุมชนที่มีกิจกรรมกีฬาร่วมกันเข้าไปเที่ยวป่าก่อนแข่งขันกีฬา เมื่อได้เข้าป่า หลายคนเกิดความคิดที่จะจัดกิจกรรมต่างๆ มากมาย “ในใจ เราก็มองว่า หลายคนก็มอง มันไม่ใช่เข้าไปเล่นหรอก แต่ไม่อยากบอกว่าเข้าป่าต้องไปทำอันนี้ มันบอกไม่ได้ บางทีต้องเก็บไว้ในใจว่าสิ่งที่เราอยากให้น้องได้เห็นคืออะไร ถ้าบอกว่าไปทำงานคงไม่มีใครเข้าร่วม” เสี่ยงบอกเล่าจากพี่ไก่ “พวกเราเข้าป่าไปเล่น แต่งตัวแฟนซีจากวัฒนธรรมชาติ บวชป่า ศึกษาพรรณไม้ สมุนไพร ดูนก” กิจกรรมช่วงแรกเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความสนิทสนมกันระหว่างพี่กับน้อง ด้วยเริ่มต้นพี่ๆ คิดเพียงเพื่อสร้างบรรยากาศความผ่อนคลายให้กับสมาชิกในทีมกีฬาได้มีความสุข ผลที่เกิดขึ้นมากกว่าที่พวกเขาหวังไว้ สมาชิกมีความสนิทสนมกัน รู้จักกันมากขึ้น หลังจากพวกเขาได้ทำกิจกรรมร่วมกันจึงนัดประชุมพูดคุยกัน ณ ศูนย์วัฒนธรรมหวังอยากมีส่วนร่วมแก้ปัญหา ยาเสพติดและอยากให้เยาวชนห่างไกลยาเสพติด

เยาวชนรุ่นหนุ่มสาวเหล่านี้กลายเป็นแกนนำรุ่นแรก มีสมาชิกประมาณ 10 คน ทั้งผู้ที่ผ่านการทำกิจกรรมในรั้วมหาวิทยาลัย และผู้ผ่านเรื่องราวมากมายจากมหาวิทยาลัยชีวิต อย่างพี่ไก่ (นักกีฬา) พี่แดง (หมอดันไม้) และพี่โรจน์ (เกษตรกร) ต่างนำประสบการณ์ที่ตนได้รับมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับน้องๆ ในชุมชน เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนของพวกเขา โดยเริ่มจากการรวบรวมเด็กๆ ในหมู่บ้านพูดคุยถึงสิ่งที่อยากจะทำในชุมชนของพวกเขา ได้ข้อสรุปร่วมกัน 2 ประเด็น คือ 1) วัฒนธรรม และ 2) สิ่งแวดล้อม ที่ทุกคนมองเห็นว่าวัฒนธรรมกะเหรี่ยงเริ่มถดถอย ภาษาพูดสื่อสารลดน้อยลง ประเพณีเลือนหายไป แกนนำรุ่นแรกทั้งพี่ไก่ พี่แดง พี่โรจน์ และพี่เป้ จึงมุ่งที่จะทำกิจกรรมกับเด็กๆ ในชุมชนก่อน เพราะเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันง่าย มีพลัง การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนอย่างเป็นทางการ เพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนในงานพิธีต่างๆ ตามวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง **กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน** จึงเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2544

จากกิจกรรมที่สมาชิกหรือเยาวชนในชุมชนชื่นชอบ และสมัครใจที่จะทำ เช่น จัดการแข่งขันกีฬา เล่นดนตรีต่อต้านยาเสพติด หรือกิจกรรมการพัฒนาวัด เป็นต้น เกิดการชักชวนเยาวชนใกล้เคียง ตัวมาทำงาน เพื่อน ญาติ พี่น้อง การจัดกิจกรรมร่วมกันประจำวัน ณ ศูนย์วัฒนธรรมชุมชน จึงเกิดขึ้น โดย วันจันทร์ วาดภาพ วันอังคาร เล่นสละบ้า หรือรำ วันพุธ ประชุม และกินข้าวประจำวัน นำข้าวมากินร่วมกัน “ข้าวจาน แกงจาน” มีบางครั้งที่จัดกินข้าวสัจจกรตามบ้านบ้าง ออมเงินเป็นกองทุน วันพฤหัสบดี เรียนรู้วัฒนธรรม วันศุกร์ งานศิลปะ จากเมล็ดพันธุ์ไม้ วันเสาร์ ร้อง

3 นายบุญส่ง ใจชื่น แกนนำก่อตั้งกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน

4 นายดำรงชัย แซ่ลิ้ม แกนนำก่อตั้งกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน

5 นายโยธิน คำแห แกนนำก่อตั้งกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบน

เพลง เล่นดนตรี วันอาทิตย์ เรียนรู้ ดูสารคดี ช่วงเวลา 18.00-20.00 น. เกิดขึ้นเป็นประจำในช่วงแรกๆ แต่ปัจจุบันสถานที่ที่พวกเขาใช้ทำกิจกรรมถูกนำกลับไปใช้ทำกิจกรรมของผู้ใหญ่ในชุมชน ทำให้กิจกรรมเกือบทั้งหมดได้ถูกยกเลิกไป เหลือไว้เพียงงานศิลปะจากเมล็ดพันธุ์ไม้ที่ยังคงเกิดขึ้นในช่วงวันที่พี่แดง ซึ่งเป็นแกนนำหลักในการจัดกิจกรรมนี้ว่างจากภารกิจงาน นอกจากนี้ยังมีการชักชวนกันเก็บขยะในชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง ธรณรงค์เรื่องการทิ้งขยะรักษาความสะอาด ทำให้คนในชุมชนมีการตื่นตัว รู้จักเก็บขยะ รักษาความสะอาดมากขึ้น “ในช่วงปีแรกของการรวมกลุ่มกัน พวกเรายังไม่มีกิจกรรมที่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม จนเมื่อได้จัดตั้งกลุ่มขึ้นเป็นทางการ จึงมีการจัดกิจกรรมท่องป่าเชิงอนุรักษ์กับนักเดินทางวัยมันส์ขึ้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่พาน้องๆ และสมาชิกในกลุ่มเข้าไปเดินสำรวจป่า ทำให้เยาวชนได้มีโอกาสพูดคุยและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้รู้จักศึกษาและสังเกตการเปลี่ยนแปลงของป่า ดูความเสี่ยงต่อการเกิดไฟไหม้ป่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ทำให้เกิดการตื่นตัวมากในเรื่องของกิจกรรมการอนุรักษ์ป่า” พี่ไก่ เล่าถึงจุดเริ่มต้นที่ทำให้กลุ่มเยาวชนเข้ามาทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น และผลจากการจัดกิจกรรมในครั้งนั้น ทำให้ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชนต่างตื่นตัวเรื่องภัยจากไฟป่า และการจุดไฟเผาไร่ อันจะนำไปสู่การเกิดไฟป่า

ในปีต่อๆ มา สมาชิกที่มาร่วมกิจกรรมเข้าป่ามีเยอะขึ้นทั้งในชุมชนเองและจากเครือข่ายใกล้เคียงที่ทราบข่าวและถูกชักชวนมา เครือข่ายมากขึ้น เพื่อนฝูงมากขึ้น กิจกรรมก็มากขึ้นตาม กลุ่มเยาวชนก็ต้องวางแผนกันต่อไป พี่เบ๊ เล่าถึงสิ่งที่ได้เกิดขึ้น “การจัดกิจกรรมในช่วง 1-2 ปี แรก การจัดกิจกรรมเข้าป่าแบบกลุ่มเล็กๆ เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทั้งสำรวจมะไฟ ลูกไม้ สำรวจน้ำ เช่น แอ็ด⁶ พาน้องๆ ไปดูนก” แม้ว่ากิจกรรมเข้าป่าประจำปีที่บางกะเมาจะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งในแต่ละครั้งพวกเขาจะมีกิจกรรมให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ โดยพี่ๆ แกนนำรุ่นแรกๆ จะเป็นคนคิดรูปแบบ “จะเริ่มเมื่อไหร่ ต้องดูความพร้อมของแกนนำพี่ๆ เป็นหลัก มีการเรียกประชุมวิเคราะห์การดำเนินงานปีที่ผ่านมา และปีที่จัดต่อไป จะต้องเสริมอะไร เปิดโอกาสให้บ้าง ได้แสดงความคิดเห็น เป็นเจ้าภาพร่วมในการเตรียมงาน ทั้งเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ทุกคนมีส่วนร่วม พี่ๆ แกนนำที่ไม่สามารถเข้าร่วมได้ หรือมีครอบครัวไปแล้ว ก็จะสนับสนุนอาหาร ขนม เงิน และทุกสิ่งอย่างที่คอยช่วยเหลือให้กลุ่มเยาวชนได้” เสี่ยงบอกเล่าของพี่แดง ถึงกระบวนการจัดกิจกรรมในกลุ่ม

กิจกรรมมากมายจึงเกิดขึ้นในช่วง 3 ปีแรก ทั้งการอนุรักษ์ป่า สร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก ขยายแนวร่วมพื้นวัฒนธรรม และเริ่มก่อร่างสร้างกองทุนของกลุ่มจากการออมเงินของสมาชิก ที่พวกเขาใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกจิตสำนึกเด็กๆ ในชุมชนให้รักและห่วงแหนทรัพยากร ภาควิถีกับความเป็นชาติพันธุ์ และสร้างพลังแนวร่วมในการขับเคลื่อนงานให้ถึงเป้าหมาย รวมทั้งถือเป็นการก่อสร้างรากฐานในพื้นที่ตนเองให้แข็งแรงก่อนจะออกไปร่วมพัฒนาภายนอกที่มุ่งเน้นเรื่องทรัพยากรเป็นหลักเพราะมันคือวิถีชีวิต “รักษามันเอาไว้ แล้วสอนให้น้องรักษาตาม เน้นในบ้านเราก่อน รักษาในบ้านเราให้ดีกว่าก่อน แล้วค่อยไปรักษากับคนอื่น” แนวคิดของพี่เบ๊ ที่ต้องการปลูกฝังและพัฒนาแนวคิดน้องๆ หากพัฒนาบ้านตัวเองได้ไม่ดีพอพวกเขาก็ไม่สามารถพัฒนาบ้านอื่นได้ ดังนั้นแกนนำหลายคนจึงคิดว่าการทำบ้านตัวเองให้ดีและเป็นแบบอย่างให้คนอื่นได้เข้ามาดูมาเรียนรู้มากกว่าการออกไปโชว์ตัวให้คนอื่นเห็น และแม้แกนนำหลักอย่างพี่แดง พี่ไก่ เริ่มออกไปเรียนรู้ภายนอกชุมชนแต่ก็หวังที่นำสิ่งที่ได้มาเสริมรากฐานของตัวเอง

สร้างผู้นำรุ่นใหม่...จากผู้ตามกลายเป็นผู้นำ

การขับเคลื่อนกิจกรรมที่ผ่านมามีได้ทำให้กลุ่มเยาวชนฯ ได้รับการยอมรับจากสาธารณะมากขึ้น จากการได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ในฐานะเยาวชนผู้สืบสานภูมิปัญญา ด้วยสำนึกรักบ้านเกิด ในปี พ.ศ. 2547 การขยายกลุ่มเยาวชนเป้าหมายเกิดขึ้น เพื่อให้เด็กๆ ในชุมชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และขยายแนวร่วม พวกเขาจึงเริ่มจัดกิจกรรมเข้าสู่โรงเรียน โดยให้สมาชิกที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรอย่างพื่อน⁷ ซึ่งเป็นหนึ่งในแกนนำก่อตั้งกลุ่ม ทำหน้าที่เป็นวิทยากรหลักสูตรท้องถิ่น และประสานเครือข่ายไปยังนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนบ้านโป่งกระทิงบน จัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านสมุนไพร

6 นายदनัย สว่างญาติ แกนนำรุ่น 2 กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

7 นายสุริยา เพ็ชรกิจสกุล แกนนำรุ่น 2 กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

การก่อตั้งและสร้างผู้นำรุ่นใหม่ เมื่อแกนนำรุ่นแรกเริ่มออกจากชุมชนเปิดพื้นที่สู่สาธารณะ ออกไปเรียนรู้และแลกเปลี่ยนกับภายนอกมากขึ้น กลุ่มเริ่มเป็นที่รู้จักของคนภายนอก องค์กรสื่อให้ความสนใจเข้ามาบันทึกเรื่องราวการขับเคลื่อนกิจกรรมของพวกเขาเยอะขึ้น หรือนั่นคือ สาธารณะได้เปิดพื้นที่ให้พวกเขามากขึ้น กิจกรรมก็เยอะตามมา มีการรับงานพัฒนาออกชุมชนและร่วมงานกับเครือข่าย ส่งผลให้กิจกรรมในกลุ่มและกิจกรรมภายนอกมีมากขึ้น จึงเกิดแกนนำรุ่น 2 จากผู้ตามกลายเป็นผู้นำทำงานในพื้นที่แทนรุ่นพี่ อีกทั้งการออกไปแลกเปลี่ยนภายนอกชุมชนของพี่ๆ แกนนำ ที่บางครั้งก็จะพาน้องๆ ในกลุ่มไปร่วมด้วย เพื่อให้ได้เรียนรู้สังคมภายนอกและได้พัฒนาศักยภาพของพวกเขาเอง จากประสบการณ์การเรียนรู้กับภายนอก พี่ๆ แกนนำจึงเริ่มผลักดันให้น้องๆ ได้ออกไปเรียนรู้มากขึ้น เมื่อพี่หลายคนและน้องๆ บางส่วนต้องออกไปเรียนรู้ เยาวชนคนทำงานก็ลดน้อยลง เกิดภาวะขาดแคลนกำลังคน ทำให้ภายในชุมชนขาดแกนนำที่จะดูแลและขับเคลื่อนงาน “เราต้องปั้นรุ่น 2 มาแทนเรา โดยพี่รุ่น 1 ที่รับผิดชอบแต่ละงานก็จะปั้นน้องๆ ขึ้นมาแทน และรับผิดชอบงานไป อย่าง อัน รับผิดชอบเด็กๆ การสอน ก็รับไป ทิพย์⁸ ก็จะทำหน้าที่สอนน้องในการดำรงชีวิตในป่า ก็ทำหน้าที่สอนไป” พี่เป้ บอกเล่ากระบวนการสร้างแกนนำรุ่นใหม่ เช่นเดียวกันเยาวชนรุ่นต่อๆ มา อย่างน้องโอง⁹ น้องอัม¹⁰ น้องกุก ที่คอยติดตามห้อยตามพี่ๆ ออกไปเรียนรู้ วันนี้พวกเขาก็พัฒนาขึ้นพร้อมที่จะเป็นแกนนำรุ่น 3 “ไม่ต้นหนึ่ง มันออกดอก มันก็ติดบ้างไม่ติดบ้าง บางดอกมันก็ฝ่อ บางดอกก็เป็นผล” พี่เป้ รู้สึกไม่ผิดหวังแม้จะเกิดแกนนำรุ่นต่อๆ มา น้อย เช่นเดียวกับความรู้สึกของพี่ไ้ “พวกเราไม่เคยคิดว่าเด็กๆ ในหมู่บ้านต้องมารับช่วงต่อ แต่เมื่อมีกิจกรรมพวกเขาก็เข้ามาช่วยกัน มามีส่วนร่วม ร่วมทำกิจกรรมกัน” ถึงแม้พวกเขาจะไม่ใช้คนคิดคนเริ่มต้น เพราะด้วยภาระงาน ต้องหาเลี้ยงชีพบ้าง จึงเป็นไปในลักษณะผู้ตามเสียมากกว่า ด้วยความไว้วางใจและยอมรับในความคิดเห็นของรุ่นพี่ หลายคนจึงพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญให้กับกลุ่มเยาวชน แต่ก็มีเพื่อนๆ พวกเขาเหล่านั้นอีกส่วนหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นแกนนำสำคัญในการช่วยพี่แกนนำรุ่นแรก ทำกิจกรรมและขับเคลื่อนงานด้วยความผูกพันและหลากหลายการร่วมแรง

นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบนยังใช้กลวิธีที่ช่วยบ่มเพาะเด็ก ๆ ในชุมชนให้รู้จักรักธรรมชาติผ่านงานศิลปะ “เราเริ่มจากสิ่งใกล้ตัว จากเมล็ดไม้เล็กๆ ให้เขาเกิดความสนใจ ก่อนที่จะพาเขาไปสู่ห้องเรียนธรรมชาติ พาเขาไปรู้จักต้นไม้และประโยชน์ของต้นไม้ รู้จักสิ่งแวดล้อมในชุมชน” และต้องสรรหากิจกรรมที่เด็กเรียนรู้ได้เร็ว ไม่เป็นภาระต่อพี่เลี้ยง อุปกรณ์หาง่าย พี่แดง แกนนำที่มีความรู้เรื่องพรรณพืชพรรณไม้และตระหนักดีว่าการให้เด็กเรียนรู้เรื่องเมล็ดไม้โดยตรงนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก จึงนำเอาศิลปะมาสร้างการเรียนรู้ให้เด็ก ๆ ในชุมชน “ชวนน้องๆ คุยไปเรื่อยๆ อยากรู้อะไร เช่น มด เราก็บีบเมล็ดพันธุ์อะไรก็ได้มาทำตาแล้วบอกชื่อเมล็ดพันธุ์ ทำอย่างนี้เรื่อยๆ จนประกอบเป็นตัวมด พูดยไปโดยไม่ให้พวกเขาจำตัว เมื่อทำเสร็จ ก็ทดลองสอบถามชื่อ หากน้องๆ ตอบได้ ก็จบ แต่ถ้าจำไม่ได้ก็สอดแทรกซ้ำๆ จนเด็กๆ จำได้ ทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่ามีพรรณไม้อะไรบ้าง มีประโยชน์อย่างไร มีลักษณะที่แตกต่างกันของพรรณไม้แต่ละชนิด มีการเสริมกระบวนการเพาะกล้าไม้ด้วย เพื่อว่าโอกาสวันข้างหน้าหากต้องการปลูกต้นไม้ ก็สามารถเพาะได้” เมล็ดมะค่าโมง เมล็ดมะค่าตาช้าง เมล็ดมะค่าตาหนู เมล็ดมะค่าตีควาย และเปลือกมะค่าแต้ เป็นหนึ่งในวัตถุดิบที่เด็กๆ เลือกหยิบจับขึ้นมาประดิษฐ์เป็นของเล่น ตัวการ์ตูน รูปสัตว์ต่างๆ “กิจกรรมแบบนี้เป็นสิ่งจูงใจเล็กๆ ที่เด็กๆ ชอบ เป็นตุ๊กตาที่เขาเคยเล่น เพื่อให้เขารู้สึกว่าเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถทำได้ ก่อนที่จะให้เขาไปเจอต้นไม้จริง เด็กรุ่นนี้เติบโตมาในช่วงที่ป่าในหมู่บ้านกำลังฟื้นฟู การที่เขาได้นำเมล็ดไม้มาใช้ประโยชน์ ทำให้เขาเห็นถึงความสำคัญของป่า” เหตุผลและเครื่องมือที่พี่แดง แกนนำหลักในกิจกรรมนี้ ได้เปิดบ้านตัวเองให้เป็นแหล่งเรียนรู้เข้ากลุ่มเพื่อประดิษฐ์ของเล่นจากธรรมชาติของเด็กๆ ในชุมชน ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้หัวใจของการอนุรักษ์ผืนป่าในบ้านเกิดผ่านของเล่น อีกทั้งได้ใช้ความคิดจินตนาการที่สร้างสรรค์ โดยพวกเขาจะมารวมพลกันที่บ้านพี่แดง ทุกวันศุกร์ หรือวันที่ว่างเว้นจากภารกิจของพี่แดง เพื่อประลองจินตนาการ ผลที่เกิดขึ้นตามมา คือ เด็กมีความมั่นใจ

8 นางสาวปรารถน์ทิพย์ เก่งเปื้อ แกนนำรุ่น 2 กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

9 นายอัฐพล บุญยง แกนนำรุ่น 3 กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

10 นายสุรัชย์ จินเนีย แกนนำรุ่น 3 กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

และไวใจกลุ่มเยาวชนมากขึ้น หากกลุ่มเยาวชนผลักดันให้เด็ก ๆ ทำอะไร เด็ก ๆ ในชุมชนก็จะฟังพวกเขาและเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเสมอ พ่อแม่ก็จะเกิดความคุ้นเคยปล่อยให้ลูกหลานเข้าร่วมกิจกรรม "นอกจากจะเอาเมล็ดไม้มาประดิษฐ์ เรายังเพาะกล้าไม้จากเมล็ดไม้พวกนั้นด้วย เราก็เอาเมล็ดมาให้เขาได้ลองประดิษฐ์ เมื่อเขาได้ใช้ประโยชน์ก็อยากให้เขาได้ปลูกต้นไม้ที่พวกเขาได้ใช้เมล็ดมาประดิษฐ์เป็นของเล่น" พี่แดง ยังบอกเล่าต่อถึงกระบวนการสอดแทรกให้หน่อย ๆ ได้ช่วยกันฟื้นฟูป่า "ถ้ามีเมล็ดไม้เยอะ ๆ นำมาใช้ไม่ทัน เราก็จะเอาไปเพาะ เมล็ดพวกนี้ปลูกได้ดีในหน้าฝน รอจนแข็งแรง พี่แดงก็จะพาไปปลูกป่าค่ะ" น้องแหยม¹¹ เล่าวิธีการช่วยกันดูแลป่าของเด็ก ๆ

เหลียวหลังแลหน้า...เพื่อพัฒนาภายใน

การออกไปภายนอกของพวกเขาในตอนนี่ จึงมิใช่การออกไปนำเสนอผลงานเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการออกไปทำงานและเรียนรู้ร่วมกับเครือข่าย เพราะด้วยคิดว่าสิ่งที่พวกเขาทำอยู่อาจจะไม่ดีพอ หรืออาจจะทำให้ดีขึ้นได้ สมบูรณ์มากขึ้น เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน และสร้างผลสำเร็จของงานให้มากขึ้น ดังนั้นจึงต้องมีการเรียนรู้เพิ่มขึ้น "บางอย่างถึงแม้เราคิดว่าดีแล้ว แต่เราอาจจะยังพัฒนาได้ไม่เต็มที่เหมือนคนอื่นเขาก็มี เช่น การทำผ้าย การดูแล ทำให้งานสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น มีการแยกประเด็นออกมาเรื่อยๆ ทั้งประเด็นวัฒนธรรม ประเด็นอนุรักษ์ ส่งเสริม และเรียนรู้เพิ่มเติม" พี่เป้ และพี่ไก่ บอกเล่าถึงสิ่งที่ทำ

การขับเคลื่อนกิจกรรมก็ยังคงเป็นกิจกรรมเดิม ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา แต่มีกระบวนการทำงานที่ชัดเจนมากขึ้น มีการประชุมพูดคุยที่เกิดขึ้นตามวาระงาน ไม่มีการกะเกณฑ์กำหนดตายตัว บอกรุ่นพี่ รุ่นพี่ ชวนรุ่นน้อง และสรุปบทเรียนหลังการทำกิจกรรม เริ่มมีการค้นหาแกนนำรุ่นต่อ ๆ ไปขึ้นมาทำหน้าที่แทนพี่ ๆ โดยเปิดโอกาสให้หน่อย ๆ อาสาเข้ามาช่วย และรับผิดชอบงานร่วมกันมากขึ้น แต่พี่ ๆ ก็ยังคงคอยดูแลให้คำปรึกษาและได้เปลี่ยนบทบาทรับหน้าที่ระดมทุนกับชาวบ้านในชุมชนมากขึ้น โดยการเข้าไปขอการสนับสนุนบ้านละนิดบ้านละหน่อย มีการคิดเชิงระบบ เชิงยุทธศาสตร์มากขึ้น จึงทำให้ยุทธศาสตร์การทำงานในแต่ละประเด็นเริ่มเกิดหรือชัดเจนมากขึ้น รู้จักใช้เครื่องมือ เช่น Mind Map นำวัฒนธรรมมาใช้กับงานพัฒนาชุมชน

หลังจาก 4 ปีของการขับเคลื่อนงาน กิจกรรมภายนอกก็เริ่มเข้ามามีอิทธิพลกับกิจกรรมภายในมากขึ้น แกนนำออกไปเป็นวิทยากรเพิ่มขึ้นและมีบทบาทกับภายนอกมากขึ้น การหันกลับมามองตัวเอง ตั้งหลักเพื่อรับมือกับสาธารณะ จึงเกิดขึ้น พี่แกนนำบางคนเริ่มคิด "ปักหลัก" ในชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับตัวเองและครอบครัว อีกทั้งเพื่อจะได้เป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนในกลุ่มอีกด้วย พี่โรจน์ (คนปักหลัก) เริ่มที่จะขับเคลื่อนงานอย่างจริงจัง อาทิเช่น การทำการเกษตรแบบพอเพียง การตีเม็ดเงิน ที่ได้ดำเนินการมาบ้างแล้ว ตามแนวคิดที่ว่า "ไม่ยอมดำเนินรอยตามนักพัฒนา ซึ่งในบางครั้งการทำตามนักพัฒนาอาจจะไม่เกิดผลสำเร็จก็ได้" จึงทำให้แกนนำรุ่นแรกอย่างพี่โรจน์ตัดสินใจทดลองทำตามแนวคิดและประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ของตนเอง มีเยาวชนหลายคนเริ่มเข้ามาร่วมปักหลักกับพี่โรจน์ นั่นคือ บางคนเริ่มทำงานอยู่ในชุมชนเป็นหลัก อย่าง น้องจอร์จ¹² ที่อยากช่วยพ่อแม่ทำไร่ หาอาชีพ

11 ด.ญ. สุภารัตน์ จินเนย สมาชิกกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

12 นายขวัญชัย ออระะ สมาชิกกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

และทำงานพัฒนาที่มั่นคงที่จะทำให้พวกเขาอยู่รอดได้ในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะการทำเกษตรในพื้นที่ งานกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เป็นรายได้และเป็นงานพัฒนาชุมชนไปด้วย และน้องทิพย์ กับน้องอันที่ได้เรียนรู้และรับการถ่ายทอดการตีเม็ดเงินได้นำไปประกอบอาชีพอยู่ในชุมชน ปัจจุบันเยาวชนหลายคนได้ยึดเป็นอาชีพสร้างรายได้ที่สามารถเลี้ยงชีพพวกเขาได้ เมื่อแกนนำรุ่น 2 ส่วนใหญ่ คิดที่จะปักหลักเป็นฐานกำลังอยู่ในชุมชน พี่ๆ แกนนำที่ต้องออกไปเรียนรู้หรือทำกิจกรรมภายนอกอย่างพี่ไก่ พี่แดง จึงต้องนำน้องๆ แกนนำรุ่น 3 ออกไปกับพวกเขาไปเรียนรู้และขับเคลื่อนงานภายนอกก่อนที่จะนำกลับมาพัฒนาภายใน อย่าง น้องโอง น้องอ้ม และน้องกุก “เราไม่ได้มองว่ารุ่น 1 รุ่น 2 รุ่น 3 เราไม่ได้ยกว่าเด็กคนไหนเก่ง แต่ใช้ระบบที่เปิดโอกาสให้น้องทุกคนได้เข้ามาร่วมตามความสมัครใจ ทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกันหมด แต่ขึ้นอยู่กับพลังและความสามารถของแต่ละคนจะออกมาตอนไหน” พี่เบ๊ บอกเล่าถึงการดึงน้องออกไปเรียนรู้ กิจกรรมส่วนใหญ่ที่แกนนำรุ่น 3 กำลังขับเคลื่อน จึงเป็นการศึกษาการปลูกฝัง เพื่อเก็บหน่อ การทำเตาถ่าน เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากที่พวกเขาไปเรียนรู้จากภายนอก ทำให้ปัจจุบันแกนนำรุ่นนี้ขับเคลื่อนกิจกรรมภายนอกมากกว่าภายใน กลายเป็นนักจัดกิจกรรม วิทยากรและพี่เลี้ยงค่าย

सानใจ...พลิกพื้นวัฒนธรรม...คู่วิกฤติภาษาถิ่น

การสืบสานความเชื่อจากคนเฒ่าคนแก่ เรียนรู้จากภายใน และเรียนรู้จากภายนอก เพื่อให้รู้จักถึงวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่กำลังจะเลือนหายไป กลุ่มเยาวชนจึงได้ร่วมกันค้นหารากเหง้าความเป็นตัวตนและสืบค้นข้อมูลต่างๆ นำมาพื้นวัฒนธรรมประเพณีให้เกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้อีกครั้ง การชักชวนเด็กๆ ในชุมชนมาร่วมเรียนรู้ ซึมซับแนวคิดและพิธีกรรม ทั้งนี้เยาวชนกลุ่มนี้ยังใช้กลยุทธ์ในการสร้างความน่าสนใจด้วยการจัดการประกวดและการแข่งขันเข้ามาเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะดึงความสนใจของคนในชุมชนและเยาวชนเข้าร่วมงาน

บทบาทของเยาวชนในการฟื้นฟูวัฒนธรรม แม้จะเป็นแนวร่วมช่วยชุมชนในการฟื้นฟู โดยมีพี่แกนนำรุ่นแรกๆ ผลักดัน ทำให้วัฒนธรรมหลายๆ อย่างฟื้นกลับมาอีกครั้ง ทั้งประเพณีไหว้ต้นไม้ (3 คำ เดือน 6) แห่ฉัตร เวียนเจดีย์ (รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุช่วงสงกรานต์) เรียกขวัญเดือน 9 นมัสการหลวงพ่อนวม (15 คำ เดือน 5) ปีใหม่เยาวชน (เด็ก 20 บาท พี่ 120 บาท จีบของขวัญ โดยเปิดโอกาสให้น้องๆ จากที่อื่นเข้าร่วมได้) ข้าวห่อ และลอยกระทงที่เยาวชนจัดการกันเองโดยมีผู้ใหญ่มาเข้าร่วม (แข่งกีฬา มวยทะเล) “เยาวชนถือเป็นผู้สืบสานก็ได้” ในความรู้สึกของพี่แดงที่กำลังจะก่อเจดีย์ทรายนำเอาดอกไม้หลากสีสีนมาตกแต่งให้ดูสวยงาม โดยคนที่เข้าร่วมจะเป็นเด็กๆ เป็นกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นมา เพื่อปลูกจิตสำนึกเด็ก สื่อสารให้คนที่ไม่เข้าใจได้รับรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง โดยจัดทำเป็นบอร์ด และนิทรรศการแสดงในงานประเพณีนี้ “ผมมองเรื่องพวกนี้เป็นเรื่องดี แต่เราต้องดีใจทยอยให้ออก เข้าใจให้จริงแล้วนำตัวเองไป” มุมมองของพี่ไก่ต่อประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง บทบาทเด็กจึงเป็นการสนับสนุนในครัวเรือน “สิ่งสุดท้ายสิ่งที่ดีที่สุดมีคุณค่าที่สุด คือ วิธีคิด การสร้างความเชื่อ สร้างการเรียนรู้ทำอะไรให้ครอบครัวสัมพันธ์กัน แต่ด้วยคนรุ่นใหม่ไม่ตรงกัน พวกเราต้องทำนิทรรศการ เพื่อจะได้บอกเด็กๆ เราด้วยที่จะให้เข้าใจตรงกันว่าเจตนาคืออะไร” นอกจากนี้ พี่ไก่ ยังบอกเล่าถึงจุดมุ่งหมายที่กลุ่มเยาวชนร่วมกันฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี “พิธีกรรมเหล่านี้เราผลักดันเข้าไปเพื่อให้ไปรับรู้ สืบสาน ให้เขาได้รู้ว่าเขามีอะไร ไปเป็นตัวละครในบางกิจกรรม แต่ไม่ใช่คนต้นคิด”

“ผมว่าตอนนี้วัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนอยู่ในขั้นวิกฤติ เพราะน้องๆ ส่วนใหญ่จะไม่พูดภาษาถิ่น ถึงแม้ในวัยเด็กน้องๆ และเพื่อนจะพูดภาษากะเหรี่ยงเป็นหลัก แต่ด้วยเมื่อต้องเข้าไปเรียนในมหาวิทยาลัยต้องปรับตัวเลยไม่ค่อยพูดภาษากะเหรี่ยงกัน” ความรู้สึกของน้องโองที่กำลังบอกเล่า ถึงภาษาถิ่นที่กำลังจะเลือนหายไป ในสังคมบ้านโป่งกระทิงบน การรื้อฟื้นการพูดและการเขียนภาษากะเหรี่ยง จึงเกิดขึ้นอีกครั้ง ด้วยกลุ่มเยาวชนอยากให้เด็กๆ ในชุมชนพูดและเขียนภาษาถิ่นของพวกเขาได้และภาคภูมิใจกับภาษาของตนเอง โดยมีครูน้อย¹³ เข้ามาช่วยสอนภาษาให้กับเด็กๆ ตัวเล็กๆ วัยอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเยาวชนที่สนใจ พี่โรจน์แกนนำกลุ่มรับหน้าที่เรียนรู้จากครูน้อยด้วยอีกคน ด้วยเขาจะต้องทำหน้าที่เป็นครูในชุมชนคอยสอนเด็กๆ ในช่วงวันเสาร์และอาทิตย์เมื่อครูน้อยติดภารกิจไม่สามารถเข้าสอนเด็กๆ ได้ การใช้ภาษากะเหรี่ยงของเยาวชนในกลุ่มลดน้อยลง มีบางคนที่ยังพูดสื่อสารได้ น้องโองและ

13 ครู เครือข่ายกะเหรี่ยง จังหวัดเพชรบุรี

เพื่อนเยาวชนบางคนพอจะพูดได้ เมื่อได้เจอกันก็จะพูดสื่อสารแลกเปลี่ยนภาษากัน สำหรับการสื่อสารในชุมชนนั้นถ้าพวกเขามีโอกาสก็จะใช้ภาษากะเหรี่ยงสื่อสารกับเพื่อนๆ พ่อ แม่ และญาติพี่น้องบ้าง หากมีการใช้ภาษากะเหรี่ยงพูดคุยกัน แต่ก็มีน้อยครั้งนักที่จะมีคนพูดภาษากะเหรี่ยงกัน หลังจากที่เด็กๆ ในชุมชนและเยาวชนได้เรียนรู้ภาษาของพวกเขากันอีกครั้งในช่วงเกือบ 1 ปี ตอนนี้อีกๆ ในชุมชนเริ่มพูดได้ โองยังมีความภาคภูมิใจกับการกลับมาของภาษาถิ่นของชุมชนอีกครั้ง น้องโองยกตัวอย่างการสื่อสารที่แสดงให้เห็นว่าน้องๆ ในชุมชนเริ่มกลับมาใช้ภาษากะเหรี่ยงได้ “เหมือนผมพูดอะไรออกไปเป็นภาษากะเหรี่ยง น้องๆ จะแปลออกมาได้ทันที ชะบังโน้ น้องจะบอกทันทีว่า กระทิง” หนึ่งความภาคภูมิใจที่เยาวชนกลุ่มนี้สามารถฟื้นฟูรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยงของพวกเขาไว้ได้

เรียนรู้...พัฒนา...สู่ยุทธศาสตร์ภาคเยาวชนกับการฟื้นฟูวัฒนธรรมและทรัพยากร

“ได้เรียนรู้ ค้นหาลองผิดลองถูก จนทำให้เข้าใจชีวิตและความเป็นไปเปลี่ยนแปลงของสังคม ประสบการณ์ที่ผ่านมา ด้วยกระบวนการเรียนรู้พัฒนา การสนับสนุนจากตนเอง ชุมชน สังคม และเครือข่าย จึงคิดใหญ่ (7 ยุทธศาสตร์) ที่จะมุ่งเน้นพัฒนาเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าป้องกระทิงบน เพื่อเป็นเข็มทิศชี้ทางปฏิบัติสู่ความสุขแท้และยั่งยืนจริง ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลก”

การทบทวนการทำงาน 7 ปี ที่ผ่านมาของตนเอง วิเคราะห์จุดเด่น กำหนดภารกิจให้ชัดเจนยิ่งขึ้นของกลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้ ภายหลังจากพวกเขาได้พัฒนาตัวเอง ทำกิจกรรม และขับเคลื่อนงานร่วมกันมาเกือบ 11 ปี การรับรู้จากภายนอกในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง “เราในฐานะเครือข่ายได้ออกไปเห็นไปดู วันหนึ่งเราน่าจะทำบ้าง” จึงเกิดสติปัญญาขึ้น ทั้งศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์การเกษตร “ทุกวันนี้ผลัดกันแนวคิด แต่ก็ยังไม่ดีที่สุด แต่เราก็มองว่ามันต้องนำไปปรับปรุงกัน” สู่การผลักดันให้เยาวชนในกลุ่มนำไปปฏิบัติที่ละเอียดถี่ถ้วน ทำให้ ณ วันนี้กลุ่มเยาวชนมีศูนย์การเรียนรู้การเกษตรที่เน้นเศรษฐกิจพอเพียงและการเกษตรแบบพึ่งตนเอง (ส่งเสริมการปลูกข้าวไร่) ค้นพบจุดเด่นของการทำงานของกลุ่มเยาวชน

“จิตอาสา” การออกไปช่วยงานภายนอกชุมชน ทั้งเครือข่าย องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ “มันทำให้เราเข้าใจสังคมมากขึ้น ถ้าเราอยู่ในชุมชนไม่มีการปรับตัว เราก้ออาจจะไม่รอด เพราะด้วยปัญหาในชุมชนมีมากมาย แบ่งกลุ่มทะเลาะกัน แก้กันไม่ตก แนวคิดไม่ตรงกัน อย่างผมกับผู้ใหญ่ก็มีแนวคิดไม่ตรงกัน การที่ผมออกไปช่วยข้างนอกเป็นจิตอาสา พาเด็กๆ ไปเรียนรู้แนวคิด ความขัดแย้งก็คือความขัดแย้ง ไม่เกี่ยวกับการทำอะไรต่อ ไม่ใช่ทำให้เกิดความขัดแย้งแล้วไม่ดำเนินการอะไรต่อ เราก็ต้องดำเนินการต่อ โดยเข้าไปทำกับกลุ่มคนที่ให้คุณค่าเรา” คำบอกเล่าของพี่ไ้ จากการออกไปช่วยงานภายนอก อีกหนึ่งบทบาทที่เยาวชนกลุ่มนี้ถูกมองและได้รับการยอมรับเป็นที่หนึ่งในจังหวัด ด้วยมีความหลากหลายของกลุ่มเด็กทั้งในระบบ นอกกระบวนการศึกษาที่พอจะสลับสับเปลี่ยนเข้าไปร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง สิ่งที่พวกเขาเหล่านั้นได้กลับมา คือ งานวิทยากร “พี่เขาได้เห็นคุณค่าเรา เอื้อประโยชน์ให้เรา เหมือนการเอาแรงกัน หากไม่ไปเด็กๆ ก็อยู่เฉยๆ” พี่ไ้ บอกเล่าถึงเสียงสะท้อน แต่ประเด็นหลักที่แกนนำพี่ๆ มอง คือ การใส่เนื้อหา “การเป็นคนมีจิตอาสาต่อสังคม” สู่เยาวชนรุ่นน้อง อีกทั้ง “กล้าใหญ่” อย่างกลุ่มเยาวชนต้นกล้าฯ ยังสื่อถึงกลุ่มที่สามารถออกแบบกระบวนการ เป็นวิทยากรค่ายใหญ่ๆ ได้ มีทีมกระบวนการสื่อความหมาย “เราอยากให้คำนี้เป็นคำกำหนดนักกิจกรรมไม่ให้เล่นพริ้วเพื่อ ต้องมีเป้าหมาย สื่อให้เด็กได้ ต้องมีการทำการบ้าน ไม่ใช่รับมาแล้ว ทำไปอย่างเดียว” ดำเนินการมาปีกว่า แต่ที่ผ่านมาเป็นแบบไปร่วมช่วยกลุ่มอื่น งบประมาณที่ได้มีการจัดสรรให้กับสมาชิกกลุ่ม หน่วยงานที่เคยเข้าไปทำงานให้ ทั้งเครือข่าย (ศูนย์เยาวชน YPDT เครือข่ายกระทิงแดง สถาบันพระปกเกล้า) หน่วยรักษาพันธุ์สัตว์ป่า “ทำให้เราได้เรียนรู้จากพี่ๆ เขา ได้พัฒนาเทคนิคการเติมเต็มให้กับเด็ก ทศนคติเชิงบวกในการทำค่าย เทคนิคอื่นๆ ที่ได้มาหลากหลาย ทั้งสื่อ บัตรคำ เห็นเครื่องมือเยอะ เห็นโอกาส สิ่งที่พวกเขาได้ไปเรียนรู้ถือว่าคุ้ม เราไปในฐานะเรียนรู้ไม่ใช่เป็นคนเก่ง”

ด้วยประสบการณ์และโลกทรรศน์ที่ พี่ไ้ แก่นนำหลัก ได้เข้าไปร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนกับสังคมภายนอก บ่อยครั้งทำให้เขาคิดว่า “คิดใหญ่ทำเล็กไม่เป็นไร คิดไปเพื่อให้เป็นเป้าหมายเดียวกัน” ผลพวงเหล่านี้ทำให้เกิดการแตก หน่อ ต่อความคิด เกิดแนวคิดสร้างกลยุทธ์ในการทำงานพัฒนาชุมชนและสังคมที่ชัดเจนขึ้น ยุทธศาสตร์ภาคเยาวชน ของกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน จึงเกิดขึ้นจากแนวคิดของพี่ไ้ที่มองจากสิ่งที่พวกเขากำลังทำอยู่ นำมาจัดเรียง จัดกลุ่มประเด็นงาน และการได้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านจึงนำวัฒนธรรมความเชื่อของชนเผ่าเกี่ยวกับ เลข 7 “ขวัญ 7 เรื่อง ชะนีตาย 1 ตัว 7 ขุนเขา นกเงือกตาย 1 ตัว 7 ต้นไทร ข้าวพระแม่โพสพที่เราปลูกมา 1 รวง มนุษย์จะได้กินเพียง 7 เม็ด ส่วนหนึ่งเราต้องแบ่งปันให้กับนกกา ส่วนหนึ่งร่วงลงดินกลายเป็นปุ๋ย ให้ปลวกและสัตว์ ต่างๆ กัดกิน” มาผสมผสานในการขับเคลื่อนงาน “เราคิดว่าถ้าเราทำยุทธศาสตร์เพียง 7 เรื่องก็เพียงพอ” นี่คือนี่สิ่งที่พวกเขาทำมาตั้งแต่ต้น

กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบนจึงใช้ยุทธศาสตร์ 7 ประเด็น อันได้แก่ 1) การพัฒนาผ่าน กระบวนการเยาวชนต้นกล้าตระนาวศรี 2) เรียนรู้ สื่อสาร วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน 3) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียงและพลังงานทดแทน เพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งกันเองของเยาวชน 4) กีฬาสร้างคน คนรักชุมชน ชุมชน เข้มแข็ง 5) จิตอาสา นักรณรงค์เพื่อสังคม 6) ประชาธิปไตย สิทธิชุมชน และ 7) พัฒนาระบบการสื่อความหมาย กล้าใหญ่ตระนาวศรี เพื่อการพัฒนาของกลุ่มเยาวชนรักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน ในการขับเคลื่อนงานและสื่อสารถึงภารกิจ ของพวกเขาที่จะร่วมพัฒนาชุมชน สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ

กองทุน...เครื่องมือเพื่อการพึ่งตนเอง

การดำเนินกิจกรรมและขับเคลื่อนงานบนแนวคิดและการปฏิบัติในการพึ่งตนเองของกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ ป่าบ้านโป่งกระทิงบน ทำให้พวกเขาจัดตั้งกองทุนของกลุ่มเยาวชน มีการระดมทุนจากการออมเงินของสมาชิก ใช้ศูนย์ วัฒนธรรมที่ชุมชนสร้างขึ้นเป็นสถานที่นัดพบออมเงิน และการจัดกิจกรรมให้กับองค์กรและเครือข่ายต่างๆ เพื่อนำเงิน ไปเป็นกองทุนให้กับน้องๆ เยาวชนนำไปใช้ในการทำกิจกรรมเล็กๆ ตามแนวคิดและความถนัดของพวกเขาที่จะขยาย ให้เงินกองทุนมีเพิ่มมากขึ้น และให้สมาชิกได้หยิบยืมโดยไม่เสียดอกเบี้ย (คนละ 500-1,000 บาท) เพื่อไปใช้จ่ายในยาม ขัดสน ถึงแม้บางครั้งจะได้เงินคืนบ้างไม่ได้คืนบ้าง โดยในช่วงแรกๆ จะมีพี่แดง พี่ทิพย์คอยทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ การออมเงินของน้องๆ ในกลุ่ม เมื่อดำเนินการออมเงินไปได้ระยะหนึ่งก็เกิดปัญหาไม่สามารถเข้าไปใช้สถานที่ทำ กิจกรรมได้ ทำให้ความถี่ของการนัดพบออมเงินเกิดขึ้นน้อยลงตามไปด้วย ต่อมาจึงได้มีการนำเงินจากค่าตอบแทนที่ ได้รับจากการจัดค่ายเข้ามาสมทบเพิ่มเติมและกลายเป็นแหล่งเงินทุนหลักที่เข้ามาในกองทุนนี้ ปัจจุบันนี้ได้มีการนำเงิน จากกองทุนใช้เป็นค่าอาหารในการทำกิจกรรม สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน อุปรกรณ์ (เครื่องดนตรี) พี่ไ้จึง กลายเป็นแก่นนำหลักที่จะต้องหาและจัดสรรงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก เข้ากองทุนเยาวชน เพื่อ เป็นเงินสำรองทำกิจกรรม ณ วันนี้ ถึงแม้กองทุนนี้จะไม่ได้เกิดขึ้นจากแนวคิดรวมของเยาวชน และยังเป็นเพียงการนำ เงินงบประมาณมากองให้กับน้องๆ ของพี่ๆ แก่นนำ น้องๆ เยาวชนยังไม่มีส่วนร่วมในการหาเงินเข้ากองทุน แต่มีส่วน ร่วมเพียงการนำไปใช้เท่านั้น อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องการคืนเงิน พี่แก่นนำหลายคนคิดว่ากองทุนของพวกเขายังไม่ สำเร็จ ด้วยไม่มีการหมุนเวียน ไม่มีส่วนร่วมในการระดมทุน ยังขาดการบริหารจัดการ แต่สำหรับพี่แดงคิดว่า “เงิน ส่วนนี้ได้นำมาช่วยเหลือน้องๆ สร้างกระบวนการคิด เราได้ให้แนวทาง เงินตัวนี้ได้จากใจ เรานำมาให้น้องๆ ผมคิดว่า มันประสบความสำเร็จ หากไม่สำเร็จเราคงไม่ไปดิ้นรนหาเงินมาเติมเข้ากองทุน” เช่นเดียวกับพี่ทิพย์ที่เห็นตรงกัน “อย่างน้อยถ้าเราไม่เก็บไว้ ก็คงไม่มีสักบาท ยังไงหนูก็คิดว่ามันประสบความสำเร็จ 100%” นอกจากนี้พวกเขายังมี วิธีการระดมทุนในการทำกิจกรรมด้วยการขอรับบริจาคจากคนในชุมชน ทั้งเงินและสิ่งของตามแต่ชาวบ้านคนไหนจะ สามารถช่วยเหลืออะไรได้ตามความสมัครใจ ถือเป็น การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และเป็นการลดรายจ่ายที่ กำลังจะเกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ซึ่งพวกเขาก็มักจะได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดี

ถึงแม้วันนี้กองทุนเยาวชนของพวกเขาจะมีเงินหมุนเวียนเพียง 10,000 บาท แม้การมีส่วนร่วมที่การระดมเงิน เข้ากองทุนยังคงเป็นไปในรูปแบบที่พี่ๆ แก่นนำรุ่นใหญ่หามาองไว้ให้น้องๆ การหมุนเวียน และแผนการบริหาร

จัดการที่ขาดการจัดการจัดการและบริหารที่ยังไม่ตรงกับหลักการของกองทุนยังคงเป็นปัญหาในการสร้างกองทุนเพื่อพึ่งตนเองของพวกเขา แต่กองทุนนี้ก็ยังสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่ม มีการใช้ประโยชน์จากกองทุน มีการนำไปใช้สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการริเริ่มสร้างทุนทั้งจากภายในเองและภายนอกสำหรับการพึ่งตนเองในอนาคตของกลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้ อีกทั้งยังได้ฝึกฝนให้ห้อง ๆ ได้รู้จักการออมเงิน การใช้จ่ายอย่างประหยัดด้วยการออมเงินที่ฟุ้ง ไม่ได้กำหนดจำนวนเงินที่ต้องฝาก ได้รับดอกเบี้ยร้อยละ 10 บาทต่อปี ทำให้เยาวชน 20-30 คน มีเงินออมของตัวเองไว้ซื้อหาอุปกรณ์การเรียนหรือช่วยรับผิดชอบรายจ่ายในครอบครัวยามขัดสน

แรงผลักดัน...สู่การเติบโตใหญ่

การเติบโตและกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักรักรบ้านโป่งกระทิงบน ยังคงมีการขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่องเกือบ 11 ปี เกิดขึ้นได้ด้วยการผลักดันและหนุนเสริมให้สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้ ฝึกฝน และพัฒนาจากพี่ๆ แกนนำรุ่น 1 ที่มากด้วยความสามารถและประสบการณ์ การสนับสนุนและหนุนเสริมของผู้ใหญ่ใจดีที่เป็นไปในลักษณะบุคคลมากกว่ากลุ่มองค์กร ทั้งจากแกนนำเยาวชนที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม เพราะต้องออกไปประกอบอาชีพและมีครอบครัว ร้านค้า เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลุ่มน้ำภาชี อุทยานแห่งชาติไทรพระจันทร์ (สนับสนุนรถ) หน่วยรักษาป่าที่ 4 (สนับสนุนคน) รวมทั้งองค์กร เครือข่าย ที่เปิดโอกาสเปิดพื้นที่ในสังคมให้พวกเขาได้เข้าไปร่วมเรียนรู้แลกเปลี่ยนและสนับสนุนงบประมาณทั้ง เครือข่ายอนุรักษ์ป่าเทือกเขาตะนาวศรี มูลนิธิสายธารประชาธิปไตย มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม และองค์กรพัฒนาภาคเอกชนอื่นๆ เป็นต้น

นั่นคือ แรงผลักดัน ทั้งภายในกลุ่มเยาวชนที่เกิดจากพี่ๆ แกนนำรุ่นใหญ่และเพื่อนๆ แกนนำรุ่นเดียวกัน และภายนอกที่เป็นเครือข่ายการทำงาน ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพตัวบุคคล กลุ่มเยาวชน และการยกระดับการทำงานที่ดีขึ้น รวมทั้งการหนุนเสริมของกลุ่มผู้ใหญ่ใจดีในชุมชน อดีตพี่ๆ แกนนำ และหน่วยงานต่างๆ เพื่อความเข้มแข็งและสามารถขับเคลื่อนงานต่อไป ผลที่เกิดขึ้นยังผลักดันให้กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักรักรบ้านโป่งกระทิงบนกลายเป็นผู้หนุนเสริมเครือข่ายและหน่วยงานต่างๆ ด้วยการเป็นวิทยากรค่ายอีกด้วย ถึงแม้การเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนของคนในชุมชนยังมีน้อยอยู่ หลายกิจกรรมที่เกิดขึ้นเหมือนกับที่ผู้ใหญ่กำลังทำ ซึ่งอาจจะเป็นการขับเคลื่อนในแนวทางเดียวกันแต่อาจจะแตกต่างกันในกลุ่มเป้าหมายและรูปแบบการทำงาน เช่น กิจกรรมการดูแลทรัพยากร เป็นต้น การรับรู้ของผู้นำหมู่บ้าน พ่อ แม่ และผู้ปกครอง ที่มองเห็นการทำงานของพวกเขาดูแลดูมา แต่ไม่สนับสนุนเรื่องการใช้จ่ายสถานที่และเรื่องอื่นๆ มากนัก เพราะด้วยผู้ใหญ่คิดว่ากลุ่มเยาวชนพร้อมที่จะรับผิดชอบตนเองได้แล้ว จึงปล่อยให้ทำ หรืออาจเพราะกลุ่มเยาวชนไม่ได้ร้องขอการสนับสนุนจากชุมชน แต่ต้องการให้ผู้ใหญ่รับรู้เพื่อนำไปบอกเล่าในเวทีต่างๆ ก็เพียงพอทำให้ต้นกล้ารักรักรบ้านโป่งกระทิงบนกำลังเติบโตเป็นไม้หนุ่มและเริ่มที่จะแผ่กิ่งก้านจากชุมชนไปสู่สังคมที่ใหญ่ขึ้นด้วยหัวใจรักธรรมชาติและความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง

เกือบ 11 ปี ของการขับเคลื่อนงาน สู่...บทเรียนการพึ่งตนเอง

ความกล้า (แสดงออก พูด คิด) มีวุฒิภาวะมากขึ้น มีทักษะ (ชีวิต กระบวนการคิด วิทยาการ) มีความรู้เพิ่มขึ้น มองอนาคต นึกถึงคนอื่นมากขึ้น มีจิตอาสา เปิดกว้างทางความคิด คิดเชิงบวก นำประสบการณ์สร้างโอกาสให้ตัวเองสู่การจัดการชีวิตรับผิดชอบตัวเองได้ การพัฒนาเทคนิคกระบวนการทำงาน จัดระบบความคิดทั้งตนเองและระบบกลุ่ม เช่น การจัดประชุมเป็นรูปแบบมากขึ้น หรือแม้แต่การจัดกิจกรรมต่างๆ ถ่ายทอดจากสิ่งที่ทำสู่เพื่อนๆ ต่อไป ได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอก ชุมชนเข้มแข็งเกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งในกลุ่มวัยรุ่น เกิดแนวร่วมเยาวชนในการขับเคลื่อนงานและดูแลรักษาป่า คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการดูแลป่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรม

ของกลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้ ซึ่งได้ก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวของพวกเขาเอง ชุมชน ทรัพยากร และวัฒนธรรม การทำกิจกรรมมากมาย ทั้งการสำรวจป่า การฟื้นฟูวัฒนธรรมกะเหรี่ยง เศรษฐกิจพอเพียง การจัดค่าย และจัดตั้งกองทุนเพื่อการพึ่งพาตนเอง การรวมพลังในการพลิกฟื้นวัฒนธรรมตัวเองและบทบาทในการร่วมฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าส่งผลให้พวกเขาเป็นที่ยอมรับจากสาธารณะ (รางวัลลูกโลกสีเขียว ประชาชนดีเด่น ทูงแสงตะวัน) ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค นอกจากนี้การแบ่งปันสิ่งดีๆ ต่อให้คนอื่นๆ กลุ่มอื่นๆ ในสังคมยังคงเกิดขึ้นไปพร้อมๆ กับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนชนในกลุ่ มด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเครือข่ายเยาวชนตะนาวศรี การเป็นวิทยากรนำกระบวนการให้กับกลุ่มเยาวชนเครือข่าย องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ทั้งเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร การพัฒนาชุมชน และการสร้างสรรค์แกนนำสู่การเป็นผู้นำชุมชน

ด้วยความผูกพัน ความเป็นเพื่อน ทำให้ความคิดที่แตกต่าง ไม่สามารถทำให้สายใยของพวกเขาลือหายไป ดังนั้นกระบวนการทำงานของพวกเขา จึงเกิดขึ้นในรูปแบบของการพูดคุยปรึกษาหารือ และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นหลัก และพยายามขับเคลื่อนงานไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อสมาชิกบางคนได้มีโอกาสออกไปเรียนรู้ภายนอกมองเห็นช่องทางการหางบประมาณสนับสนุนการขับเคลื่อนงานก็นำมาบอกเล่าเพื่อนๆ ที่อยู่ในชุมชนซึ่งมีโครงการที่จะขับเคลื่อนงานหลายๆ อย่างได้มีงบประมาณมาสนับสนุน แต่หากมติของเพื่อนไม่เห็นด้วยกับช่องทางเหล่านั้น พวกเขาก็จะมานั่งปรึกษารื้อฟื้นกันถึงทิศทางที่ขับเคลื่อนงานของพวกเขาต่อไป “ เราตั้งกลุ่มเป็นทางการกัน เราเขียนเป็นโครงการกันใหม่ พี่ๆ หลายคนก็อยากให้เป็นอย่างนั้น เพราะที่ผ่านมาพี่ๆ เขาเขียนและตัดต่อมา มันเหมือนมาทำเป็นขบวนการ ผมเลยเปิดประเด็นว่า เราเห็นเรื่องแบบนี้เป็นอย่างไร โรจน์ก็ไม่เอา ไม่อยากเป็นนักล่าโครงการ ไม่อยากให้ใครมาเอาผลงานไป ผมก็รับฟังได้ แต่งเองก็คิดว่าเรายังไม่พร้อม สุดท้ายก็ไม่เอา” พี่ไก่บอกเล่าถึงสิ่งที่พวกเขาร่วมกันตัดสินใจ “แต่ผมก็ต้องออกไปเรียนรู้ เมื่อคนหนึ่งไม่ออกหลายคนไม่ออก เราก็ต้องออกไป ด้วยว่าหนึ่ง อาจจะเป็นชอบและอยากเรียนรู้ สองด้วยในพื้นที่สวนผึ้งบ้านคาไม่มีตัวแทนออกไปบอกว่าเราก็มีเรื่องราว ไม่ใช่ว่ามีเพียงแคโรงไฟฟ้า” ถึงแม้หลายๆ ครั้งที่เขาต้องใช้งบประมาณของตนเองออกไปแลกเปลี่ยนกับวงภายนอก แต่สิ่งที่ได้กลับมา คือ เขาได้เรียนรู้กระบวนการ แนวคิด และนำมาใช้ในการขับเคลื่อนงานและนำเสนอของของกลุ่ม ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปการตอบรับก็มากขึ้น หลายคนได้ยื่นชื่อกลุ่มต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน ได้ยื่นข่าวของกลุ่ม เกิดการเชิญชวนให้เข้าไปร่วมเรียนรู้แลกเปลี่ยนมากขึ้น ถึงแม้แรกๆ จะต้องรับผิดชอบค่าเดินทางเอง แต่ภายหลังก็เริ่มได้รับงบประมาณสนับสนุน ถึงแม้มันจะทำให้แกนนำอย่างพี่ไก่อยังคงสนุกและอยากออกไปเรียนรู้ภายนอกมากกว่าการทำกิจกรรมภายใน เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ว่า “วงที่เราไปคุยคือเรื่องอะไร เป้าหมายของเขาคืออะไร” ณ วันนี้สุดท้ายสิ่งเหล่านี้ก็เอื้อประโยชน์ต่อทั้งตัวพี่ไก่อเอง และกลุ่มเยาวชนของเขาด้วย และแม้ว่าวันนี้เรายังไม่ใช่ นักเขียนโครงการ แต่หลายๆ องค์กร หลายๆ เครือข่ายให้เงินสนับสนุน “ผมมองหมู่บ้านเราไม่เหมือนข้างนอก แกนนำยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน ยอมเสียเวลาในการเดินทางเข้าออกชุมชน ผมก็ยอมเสียเวลา” ดังนั้นการทำงานของพี่ๆ ในการปลูกฝังน้องๆ จะมีใช้การพูดคุยอธิบายให้เห็นรายละเอียดทั้งหมด แต่เป็นไปในรูปแบบการสอดแทรกผ่านกิจกรรมเสียมากกว่า เพื่อให้ห้องๆ ได้เรียนรู้ ได้ซึมซับตามธรรมชาติ ห้องๆ แกนนำที่ได้มีโอกาสออกไปเรียนรู้ก็จะกลับมาถ่ายทอดบอกเล่าให้กับพี่ๆ พี่ๆ แต่กระบวนการดังกล่าวยังไม่ได้ถ่ายทอดสู่ห้องๆ ที่เล็กกว่า

การเติบโตก้าวสู่ไม้หนุม “ต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน” ได้ผ่านบทเรียนมากมายจากการพึ่งพาคนอื่น “บทเรียนจากชุมชน ที่ได้สัมผัสกับพ่อแม่ มีผู้ใหญ่เจ้าของจากอำเภอมายาให้ ให้แล้วจบไป แต่พ่อแม่ยังร้องขอต่อไป แสดงว่าชาวบ้านร่อยอย่างเดียว ไม่มีการพัฒนาให้ชาวบ้านคิดเอง แต่มาวันนี้พวกเราได้เรียนรู้จากกระบวนการข้างนอก ทำให้เราต้องชวนช่วยเอง สร้างคนรุ่นใหม่ ถ้าเราไม่ขอ และสร้างวัฒนธรรมเหล่านี้ให้ห้องด้วย โดยเน้นการพึ่งตนเองได้” หนึ่งความรู้สึกที่บอกเล่าออกมา จึงปรับเปลี่ยนเป็นการทำกิจกรรมแบบการพึ่งตนเอง สร้างความมั่นคงในชีวิตกับวิถีเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนงานด้วยยุทธศาสตร์ภาคเยาวชน กิจกรรมของ “ต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน” จึงใช้ความเชื่อเรื่องการพึ่งตนเองและวิถีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาชุมชน เพื่อรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรชุมชน วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่าให้คงอยู่สืบต่อไป มีศูนย์วัฒนธรรมและศูนย์เรียนรู้การเกษตรและเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเด็กๆ และชาวบ้านในชุมชน หรือ

แม้แต่การพัฒนาและปลูกฝังจิตสำนึกของเยาวชนรุ่นใหม่ ๆ ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมชุมชนมากขึ้น

“ถึงแม้คนอื่นเขาจะตื่นตัวตื่นใจพัฒนาชีวิตตัวเอง แต่ของเราทำงานตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่มีวิสัยทัศน์ อนาคตก้าวไกลอีก 10 ปี 20 ปี ไม่มี เอาเฉพาะวันนี้ ปัจจุบัน ฟรุ้งนี้ วันข้างหน้าสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมจะมั่นคงมองไม่เห็น แต่น้อยคนที่วางแผน แต่คนที่นี่มีความสุขแบบที่เป็น พอเพียงกับสิ่งที่มีความสุขมี เหลือล้น จะมีก็สุข ไม่มีก็สุข สุขบนระบบพอเพียงแค่นี้ ความมั่นคงแค่นี้” พี่ชาย¹⁴ กล่าวยืนยันถึงวิถีชีวิตและ ความสุขของคนในชุมชนบ้านโป่งกระทิงบน

ก้าวข้าม...สู่เป้าหมาย

ถึงแม้ภาวะเศรษฐกิจจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครอบครัวและตัวเยาวชนเองทำให้ต้องขวนขวายศึกษา เรียนรู้ และหางานทำเพื่อเลี้ยงชีพมากขึ้น เวลาที่จะรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมในบางช่วงเวลาขาดหายไป หรือขาดแกน นำในบางรุ่นที่จะมาขับเคลื่อนงานให้เกิดความต่อเนื่อง และด้วยงบประมาณที่จะขับเคลื่อนการทำงานอนุรักษ์ในชุมชน มีอย่างจำกัด ทำให้กลุ่มเยาวชนและแกนนำบางส่วนต้องออกไปหางบประมาณจากภายนอกชุมชน ด้วยกระบวนการ ทำงานค่าย และการเป็นวิทยากรกระบวนการ แม้ในปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา กิจกรรมภายในของกลุ่มเยาวชนเริ่มลด น้อยลง เหลือเพียงกิจกรรมหลักๆ อย่างกิจกรรมสำรวจป่าประจำปี งานประเพณีวัฒนธรรมตามเทศกาล เป็นต้น แต่ กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบนก็ยังคงยึดมั่นหลักการและมีแนวทางการทำงานร่วมกัน “คิดต่าง แต่ไม่ แดกแยก” และ “เรียนรู้...สู่ความเข้มแข็งและพัฒนา” จากสองแนวคิด สองวิธีการ โดยหนึ่งทีมแกนนำปักหลักใน ชุมชนสร้างความมั่นคง อีกหนึ่งทีมเรียนรู้นอกชุมชนดึงงบประมาณทำกิจกรรม สร้างกองทุนพึ่งตนเอง และเชื่อมร้อย เป็นหนึ่งเดียวในการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงและทรัพยากรธรรมชาติต่อไปในอนาคต

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน:

ในการค้นหาปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดค่ายและเวทีการเรียนรู้ร่วมกัน ของเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

- ความเข้มแข็งของกลุ่มเยาวชน ที่มีแกนนำหลักเป็นคนรุ่นใหม่มากด้วยความสามารถ ประสบการณ์ และเป็นนักพัฒนา แกนนำหลากหลายระดับ มีเป้าหมายการขับเคลื่อนงานที่ชัดเจน และแนวคิดเดียวกันในการพัฒนาคนและพัฒนางานใน พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาและยกระดับงานไป พร้อมกัน
- การสนับสนุนและหนุนเสริมจากกลุ่มผู้ใหญ่ การให้คำปรึกษาของชุมชน และองค์กรต่างๆ ทั้ง ภายในและภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนอุปกรณ์ การเข้าร่วมประชุมในเวทีแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การทำงานทั้งระดับเครือข่าย ภูมิภาค และประเทศ และงบประมาณในการทำ กิจกรรมบางส่วนจากองค์กรภายนอกชุมชน ได้แก่ โครงการต้นกล้าพลังงาน อุทยานแห่งชาติไทย ประจันต์ เป็นต้น ทำให้กลุ่มเยาวชนได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองมากขึ้น มีความเข้มแข็ง ที่จะสามารถร่วมมือแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้
- โอกาสในการได้รับการเรียนรู้และโลกทรรศน์จากสังคมที่กว้างของเยาวชน จากการสนับสนุนของ องค์กรภายนอกและเครือข่ายการทำงาน ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้าไปเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และ ฝึกฝนทักษะของตนเอง อย่างมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชน ที่เข้ามาหนุน เสริมทักษะการทำงานสังคม การระดม และสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการ

และการร่วมประเมินศักยภาพของกลุ่มจากสมาชิกในกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน พบว่าเยาวชนมีการพัฒนาศักยภาพจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้ปฏิบัติ กลุ่มมีการเติบโตได้รับการยอมรับ จากกลุ่มๆ เล็กๆ ที่พูดคุยกันธรรมดากลายเป็นกลุ่มก้อนใหญ่ขึ้น ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นที่ยอมรับของคนภายนอก มีโอกาสได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย การสนับสนุนจากกลุ่มผู้ใหญ่ใจดีทั้งภายในภายนอกที่เกิดขึ้นตามแต่พวกเขาจะร้องขอ แต่พวกเขายังคงต้องการผลักดันให้สมาชิกภายในกลุ่มนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปพัฒนาต่อยอดงาน สร้างกลุ่มที่เข้มแข็งขึ้น การสร้างการยอมรับจากผู้ใหญ่ในชุมชน และการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชนและคนภายนอกโดยพวกเขาไม่ต้องร้องขอมากยิ่งขึ้น

กระบวนการ “ปลูกคน ปลูกป่า” หนึ่งในเครื่องมือหรือหนึ่งกลไกที่กลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้ได้ใช้ในการดำเนินการอนุรักษ์ป่าและปมเพาะเด็ก ๆ เยาวชนได้เป็นอย่างดี “การที่ต้นไม้อยู่รวมกันเยอะๆ ในป่าดีค่ะ ด้ร้รเมเงา หลบแดดได้ ไม้ร้อน ส่วนเด็ก ๆ ก็จะได้เก็บเมล็ดไม้ไปทำตุ๊กตา และเก็บไปเพาะได้ค่ะ” การเล่าพลางอวดต้นอ่อนของมะค่าให้ดูอย่างภาคภูมิใจของน้องแหม่ม สาวน้อยวัย 9 ขวบ ที่ช่วยยืนยันถึงความสำเร็จและการก้าวไปสู่เป้าหมาย “ชุมชนพึ่งตนเอง ประชาชนมีอัตลักษณ์ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พึ่งพร้อมพื้นที่สร้างสรรค์กิจกรรม” ของกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

พลิกพื้น... เรียนรู้...เกิดการเปลี่ยนแปลง

นายณัฐพล บุญยง หรือ “โอง” วัย 20 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากการศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) ปัจจุบันยึดอาชีพเกษตรกรอยู่ในชุมชน และเป็นผู้ช่วยวิทยากรค่าย

โอง เด็กหนุ่มชาวกะเหรี่ยง ที่ใช้ชีวิตในวัยเด็กอยู่บนเขาใกล้หมู่บ้าน ที่ชาวบ้านแถวนั้นเรียกกันว่า “บางกะมา” ไม่มีเพื่อนเล่น เมื่อเขาเริ่มเข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษา ด้วยพ่อต้องขึ้นลงเขาไปรับไปส่งทุกวันและมีค่าน้ำมันรถเพิ่มขึ้น โองจึงได้ลงมาอาศัยบ้านที่อยู่ในชุมชนและใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนมากขึ้น แต่ชีวิตของโองก็ยังคงผูกพันกับ “บางกะมา” เพราะต้องช่วยครอบครัวทำการเกษตร (ทำข้าวไร่) ที่มีพื้นที่อยู่บนเขาแห่งนี้ โองถูกชักชวนจากพี่ๆ แกนนำในกลุ่มเยาวชนให้เข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์ ฯ และจากการเข้าร่วมกิจกรรมสันตนาการทำให้โองได้รู้จักกับเพื่อนๆ หลายคน กุ๊กคือ หนึ่งในจำนวนเพื่อนๆ ที่โองได้รู้จักในครั้งนั้นและกลายเป็นแกนนำเยาวชนรุ่นเดียวกันในปัจจุบันนี้ แรงบันดาลใจที่ทำให้โองเข้ามาช่วยขับเคลื่อนงานกับเพื่อนๆ และพี่ๆ จนถึงทุกวันนี้ แม้จะมีหลายคน ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ พี่แดง พี่ที่ไม่พูดเพียงอย่างเดียว แต่ลงมือปฏิบัติทำให้เห็นจริง “เขาพยายามเอาเมล็ดไม้มาสอนให้น้องได้ทำตลอด ที่บ้านก็จะมีถุงเมล็ดไม้เต็มไปหมดเลย และบริเวณบ้านพี่เขาจะเพาะต้นไม้ไว้” พี่ไก่อ เป็นต้นแบบการพูดและกล้าแสดงออก “ผมศรัทธาพี่เขาในเรื่องการพูดที่มีหลักการ” และพี่โรจน์ เป็นปราชญ์ในการเกษตร การทำเครื่องเงิน และวัฒนธรรม คำบอกเล่าของโองถึงพี่ๆ แกนนำต้นแบบที่เขากำลังดำเนินรอยตาม

การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ โดยมีพวกพี่ๆ เป็นคนจัด ทั้งกิจกรรมกินข้าวพร้อมกันทุกวันพุธ เล่นดนตรีทุกวันพฤหัสบดี และในทุกวันศุกร์เด็กๆ รุ่นเดียวกันก็จะมาทำงานศิลปะร่วมกัน ทำให้โองรู้สึก “จากไม่เคยมีเพื่อนๆ ก็มีเพื่อนเพิ่มขึ้น จากไม่กล้าแสดงออกก็กล้าแสดงออกมากขึ้น รู้จักธรรมชาติมากขึ้นครับ ถึงแม้เมื่อก่อนจะอยู่ใกล้ธรรมชาติมากแต่ก็ไม่ได้รู้อะไรมากมาย ก็แค่ได้เข้าไปเล่น” อีกทั้งความรักความผูกพันกับชีวิตที่อยู่ใกล้ธรรมชาติและวิถีการทำเกษตรแบบพึ่งพิงธรรมชาติของครอบครัว ทำให้โองกลายเป็นแกนนำหลักที่ช่วยแกนนำรุ่นพี่ๆ ที่ ณ วันนี้พวกเขาเหล่านั้นได้กลายเป็นผู้ใหญ่ และเป็นพี่เลี้ยงที่เดินนำทางให้น้องๆ รุ่นต่อๆ มา ในการอนุรักษ์การทำข้าวไร่

และฟื้นฟูวิถีชีวิตเกษตรกรรมแบบพึ่งตนเอง โองจะทำหน้าที่เป็นเสมือนพี่เลี้ยงที่คอยดูแลน้องๆ ชักชวนน้องๆ รุ่นต่อมา เข้าร่วมกิจกรรม พูดคุยกับน้อง หากิจกรรมให้น้องทำ และจากการร่วมกระบวนการกับพี่ๆ เพื่อนๆ ออกไปจัดค่าย ให้กับกลุ่ม เครือข่าย และหน่วยงานต่างๆ ณ วันนี้โอง สามารถเป็นวิทยากรค่ายคอยจัดกิจกรรมสนับสนุนการ และให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรอินทรีย์ได้อีกด้วย

ความประทับใจมากมายที่เกิดขึ้นกับโองจากการทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ อาทิ “การเข้าป่าประจำปี” ถือเป็น การพักผ่อนไปในตัว ได้พาน้องๆ ไปเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ อีกทั้งได้พิสูจน์ตัวเองด้วยว่า “เราอยู่ในพื้นที่นะ เราได้ เรียนรู้อะไรบ้าง เหมือนเราได้ทำอะไรเต็มทีในเวลานั้น” ทั้งนี้โองยังมีความฝันที่อยากให้กลุ่มเยาวชนต้นกล้ากลับบ้านไป กระทบยังคงอยู่ต่อไป มีกิจกรรมต่อเนื่อง และมีงบประมาณสนับสนุนให้กิจกรรมสามารถดำเนินอยู่ได้จริงๆ เพราะ ด้วยความกังวลว่าเยาวชนรุ่นใหม่ อาจจะไม่สนใจในงานพัฒนาชุมชน “สมัยนี้พ่อแม่มักจะปลุกฝังลูกว่า ต้องอยู่ด้วย เงิน ต้องมีรายได้ทุกวัน แต่จริงๆ แล้วผมว่าถ้าอยู่บ้านปลูกผัก เก็บผักไปขาย เก็บผลไม้ไปขาย น่าจะอยู่ได้” โอง จึงมี แปลงเกษตรเป็นของตัวเองไว้ปลูกผักและผลไม้ที่อยากกิน รายได้ของโองในวันนี้มาจากการช่วยเหลือครอบครัวทำ การเกษตร ค่าตอบแทนจากการเป็นวิทยากรในการจัดค่ายของกลุ่มเยาวชน และได้รับเงินเดือนจากโครงการบัณฑิต คินถิ่น เดือนละประมาณ 4,500 บาท “เขาให้แนวคิด ให้อะไรมาเยอะแยะ แต่สิ่งที่ผมทำคือ พยายามทำงานในพื้นที่ ทำแปลงเกษตร เหมือนที่เราต้องพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด และพัฒนาชุมชน” นี้คือ อีกหนึ่งความพยายามที่จะเป็น ต้นแบบให้กับเพื่อนๆ และน้องๆ รุ่นต่อไป และความเชื่อมั่นของโองต่อการขับเคลื่อนงานฟื้นฟูดูแลทรัพยากรและ วัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงให้กลับคืนมา

นายชรินทร์ ทองกลาง หรือ “กุก” วัย 20 ปี จบการศึกษาระดับปวช. 3 สาขาเกษตรทั่วไป วิทยาลัย การเกษตรเทคโนโลยีราชบุรี เป็นอาสาสมัครชุมชน มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม

การเติบโตขึ้นมาในชุมชนกะเหรี่ยง บ้านโป่งกระทิงบน จังหวัดราชบุรี ที่ ยังคงดำรงวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมเหมือนแต่ก่อน ได้มีโอกาสออกไปทำงาน ภายนอกชุมชนก่อนที่จะกลับเข้ามารวมกลุ่มกับเพื่อนๆ เยาวชนทำกิจกรรมภายใน กลุ่ม เพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมและดูแลทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนของกุกที่ทำให้ กุกไม่ออกไปใช้ชีวิตนอกชุมชนที่เขาไม่อยากจะบอกเล่าให้ใครฟังแต่ก็ถูกถ่ายทอด ออกมา “ผมเคยแอบไปทำงานในกรุงเทพฯ ประมาณ 1 เดือน ผมคิดถึงทุกคน คิดถึงคน ในชุมชน คิดถึงพ่อแม่ ผมไม่มีความสุข เลยตัดสินใจกลับมาอยู่บ้าน มันรู้สึกว่าจะออกไป นอกชุมชนแล้วมันไม่ใช่ของเรา เราอยากอยู่ในชุมชนมากกว่า” ทำให้ กุก รู้สึกว่าชุมชนแห่งนี้ที่บ้านที่เขาอยู่แล้วมี ความสุขมากที่สุด และยึด แม่ เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ด้วยแม่สอนลูกในทางดีทุกอย่าง คอยสนับสนุนให้ลูกทำดี “ผมทำในสิ่งที่ดีแม่ไม่เคยว่า สนับสนุน ทำอะไรก็ได้ลูก ทำไปเหอะ ทำแล้วทำในทางที่ดี เขาจะสอนผมอย่างนี้ตลอด และเขายังเป็นคนรักลูกมาก” นอกจากแม่แล้ว พี่แดง พี่ไก่อ ยังเป็นต้นแบบเยาวชนที่มีความสามารถ เก่ง และทำอะไร ได้หลายอย่างที่กุกนำมาเป็นแบบอย่างและอยากที่จะเก่งเหมือนพี่ๆ จนเป็นแรงผลักดันให้เขาทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ

กุก เป็นแกนนำรุ่น 3 ที่กำลังค้นหาอาชีพที่จะเลี้ยงตัวเองควบคู่ไปกับการทำกิจกรรมเยาวชน “ผมรู้จักกลุ่ม เยาวชนมาตั้งแต่ปี 6 เห็นพวกพี่ๆ เขาทำกิจกรรมอยู่ในหมู่บ้าน มีเพื่อนชวนไปร่วมทำกิจกรรม ผมเห็นมันสนุกดีมันได้ สาระ ด้วยวัยยังเด็กก็มีกิจกรรมอะไรก็อยากเข้าไปร่วม ในช่วง ม.ต้น เข้าร่วมตลอด แต่หลังจากจบม. 3 ต้องเข้าไปเรียน ในวิทยาลัยเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรมก็เริ่มห่างหายไป เมื่อจบแล้วเริ่มรู้สึกว่าเมื่อไม่ได้ทำกิจกรรมไม่สนุกอย่างไรไม่รู้ ก็เลยตัดสินใจเข้าร่วมทำกิจกรรมภายในกลุ่มอย่างจริงจังอีกครั้ง” การได้ร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นแกนนำ ของกลุ่ม กุก ได้รับมอบหมายงานจากพี่ๆ ให้ช่วยรับชอบการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ให้น้องๆ ทำกิจกรรม และได้เริ่ม ฝึกเขียนโครงการ จากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) ทำให้โครงการที่เขาเขียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อ ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ กุก ยังทำหน้าที่เขียนโครงการและของงบประมาณจากสภาเด็กและเยาวชน เพื่อทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน และกลายเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการต่างๆ มากมายที่เขาได้เขียนขึ้น “เป็นแกน

นำก็ต้องหาโครงการให้ห้องๆ ทำ ดูแลน้อง” กิจกรรมที่ กูก เข้าไปรับผิดชอบ คือ กิจกรรมเข้าป่าประจำปี เป็นแกนนำ นำกิจกรรมสันทนาการ เก็บภาพกิจกรรม ติดต่อประสานคนเข้าร่วม และจัดฐานการเรียนรู้บ้าง บทบาทของ กูก จึงมี ทั้งการทำงานภายนอกชุมชนเมื่อว่างกิจกรรมกลุ่ม แต่หากมีกิจกรรมภายในชุมชนเขาก็จะอยู่ช่วยงานในชุมชน

จากการได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อนๆ เยาวชน ได้ออกไปเรียนรู้นอกชุมชน ได้ทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ชุมชนอื่นๆ โดยการสนับสนุนจากองค์กรที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเยาวชน ทำให้ กูก ได้พัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ เช่น ความคิด การอ่าน การเขียน และการพูด เป็นต้น “ผมเป็นเด็กธรรมดาที่อยู่ในหมู่บ้าน กิจกรรมที่ผมเข้าไปทำกับ พี่ๆ มันสอนน้องไปในตัวอยู่แล้ว ไม่ได้มาบอก ไม่ต้องอย่างนั้น อย่างนั้น ไม่ได้สั่ง คนที่ทำก็ได้ คนไม่เรียนรู้อีกจะไม่ได้ แต่ทุกคนก็ได้ของใครของมัน ถึงแม้เมื่อก่อนผมอาจจะนำกิจกรรมไม่เป็น” แต่วันนี้ กูก สามารถนำกิจกรรม กล้าที่จะพูด พูดในที่ชุมชน และสื่อสารเป็น ด้วยเพราะการฝึกฝนจากพี่ๆ “ผมคิดว่าเรามีความสามารถที่จะนำน้องๆ ทำกิจกรรมที่ดี ที่สร้างสรรค์ในชุมชนของตนเอง ในฐานะที่ผมเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ในชุมชน ผมคิดว่า ผมได้ทำอะไรสักอย่างที่เป็น ประโยชน์ต่อชุมชน ต่อสังคมของเรา ผมคิดว่าชีวิตที่ผมเกิดมามันคุ้มค่าแล้วครับ” และสามารถแก้ไขปัญหาภายในกลุ่ม เยาวชนเมื่อมันเริ่มเกิดและกำลังจะรุนแรง อันดับแรกที่ กูก ตัดสินใจทำคือ มองที่ตัวเองก่อนว่าตัวเองรู้สึกอย่างไร ตามมาด้วยการดูแลตัวเองจัดการตัวเองให้ควบคุมความรู้สึกโกรธหรือไม่พอใจให้ได้เสียก่อน หลังจากนั้นจึงเข้าไปคุย กับเพื่อนๆ ช่วยกันแก้ปัญหาภายในกลุ่มเยาวชน “พี่เขาเป็นห่วง และคอยดูการทำงานอยู่แล้ว พอเขาเห็นว่าปัญหาใหญ่ ขึ้นพี่เขาก็จะเข้ามาช่วยแก้ไขอยู่แล้ว” พี่แดง พี่ไ้ จะเป็นตัวหลักที่เข้ามาช่วยน้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น “เขาจะปล่อยให้ทำ ถ้ารู้ว่าเราจะไปไม่รอด ทำไม่ได้ เขาก็จะเข้ามาช่วย”

การเปลี่ยนแปลงที่ กูก คิดว่าเป็นผลพวงจากการทำกิจกรรมของเขาและเพื่อนๆ ในกลุ่ม คือ กลุ่มเข้มแข็งและ ทำกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ปัจจุบันกิจกรรมของกลุ่มภายในชุมชนจะลดน้อยลง เพราะสมาชิกน้อยๆ หลายคนต้องออกไปเรียนต่อ เด็กๆ ที่ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มจะมีพฤติกรรมที่ดี ไม่ก่อเรื่องทะเลาะกัน คนในชุมชนเห็น ความสำคัญเห็นได้จากการสนับสนุนรถในการเดินทาง การเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติชุมชนให้เด็กๆ ฟัง “ผมคิดว่า การมีกลุ่มอยู่ตรงนี้ ผมว่ามันทำให้มีกิจกรรมให้เด็กๆ ทำ มีใช้วันๆ ใช้เวลาไปกับการดูละคร ดูหนัง ดื่มเหล้า ซึ่งเยาวชนที่เข้ามาช่วยกลุ่มส่วนใหญ่จะไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ เพื่อเป็นตัวอย่งให้เด็กๆ ในชุมชน” กูก ยังได้ถ่ายทอด ความรู้ต่อการทำงานเยาวชนที่เขาภาคภูมิใจและมีความสุขกับสิ่งที่เขาทำ “ตัวเองก็เป็นคนหนึ่ง ในชุมชน ได้มีโอกาส เข้ามาทำงาน ในตอนแรกเราไม่คิดอะไร ไปไปมาถามคนมาบอกเราว่า ทำงานอย่างนี้ เราทำงานช่วยเหลือสังคม ทำงาน ด้วยความชอบก็รู้สึกดีอยู่แล้ว จึงยิ่งทำให้เราสนุก” ทำให้ในวันนี้ กูก จึงทำหน้าที่เป็นแกนนำเยาวชน พาเด็กๆ ที่อยู่ใน ชุมชนแห่งนี้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ อาทิเช่น กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรม วรรณคดีต่อต้านยาเสพติด ดนตรี ฟันฟูรักษาวินธรรมประเพณีของคนกะเหรี่ยง เป็นต้น การนำสิ่งที่ได้เล่าเรียนมา ทดลองใช้ในการประกอบอาชีพในชุมชน ถึงแม้จะล้มเหลวบ้าง อย่างการเลี้ยงหมูหลุม และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ห้องๆ และเพื่อนๆ ทั้งการปลูกผัก การยกแปลง ที่นำมาสอนกันในกลุ่ม เพื่อให้แปลงผักดูสวยงาม มีผักโตน่ากิน การปลูกผัก ปลอดสารพิษ ไม่ใช้สารเคมี ไม่ทำลายซากพืชซากสัตว์ที่จะไปทำลายธรรมชาติ ความสุขเล็กๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิต ในชุมชนและการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนทำให้ กูก ตัดสินใจที่จะดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมในชุมชนต่อไป และเด็กหนุ่ม คนนี้ยังมีฝันที่อยากจะให้กลุ่มเยาวชนมีศูนย์เรียนรู้การเกษตรที่สมบูรณ์แบบ มีการปลูกข้าว การทำการเกษตร เยาวชน ช่วยกันทำ “พวกผมช่วยกันสร้างศาลาหลังคาจากหินมา ที่มีงบประมาณสนับสนุนจากภายนอก ช่วยปลูกข้าวไร่ ปลูกไผ่ หวาน ทำแปลงผักของห้องๆ ได้แบ่งเอาไปกินกันในครัวเรือน” ศูนย์เกษตรเกิดขึ้นจากแนวคิดพี่ๆ ที่มองว่า คนใน ชุมชนทำอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ชายที่ดิ้นให้คนอื่น ไม่มีพื้นที่ทำกิน อยากมีพื้นที่ที่ยังเป็นวิถีเกษตรของชาว กะเหรี่ยง ปลูกข้าว ทำการเกษตร ที่จะให้เด็กและผู้ใหญ่ในชุมชนได้มาเห็น ผ่านมาเจอ เพื่อกระตุ้นความคิดและหัน กลับมาทำการเกษตรกัน มิใช่การประกอบอาชีพรับจ้างไปตามกระแสสังคม

“คนกับธรรมชาติ คนไม่สามารถแยกตัวออกจากธรรมชาติได้ ธรรมชาติสร้างคน คนไหนเดินตามธรรมชาติชีวิตจะดี มัน ไม่ผิดปกติตามที่ธรรมชาติสร้าง แต่ถ้าคนไหนเบียดเบียนธรรมชาติ ฝืนธรรมชาติมากเท่าไร ชีวิตก็จะแย่ เช่น เมื่อ

ไฟดับเทคโนโลยีต่างๆ ก็ใช้ไม่ได้ มันก็เหมือนคนอยู่กับธรรมชาติ คนเหล่านี้ก็จะมีเวลามานั่งคุยกันไม่ตื่นตกใจ แต่กลับกันเมื่อมีไฟฟ้าใช้ ทุกคนก็ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำกิจกรรมของตัวเอง”

นายบุญส่ง ใจชื่น หรือ “พี่แดง” วัย 34 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง เป็นวิทยากรกระบวนการค่าย

พี่แดง บัณฑิตหนุ่มที่ตัดสินใจกลับมาใช้ชีวิตในชุมชนกะเหรี่ยง อย่างบ้านโป่งกระทิงบน และก้าวเข้ามาเป็นหนึ่งในแกนนำเยาวชนรุ่นแรกที่มุ่งมั่นที่จะช่วยพลิกฟื้นวัฒนธรรมชุมชน และชักชวนน้องๆ มาร่วมกันดูแลรักษาพื้นที่ป่าในชุมชนของพวกเขา ด้วยความรู้ที่ได้เล่าเรียนมาในรั้วมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมภายในกลุ่ม และการทำงานร่วมกับเครือข่ายได้พบเห็น ได้เรียนรู้ ได้บทเรียนต่างๆ มากมาย และด้วยความคาดหวังว่าน้องๆ ในชุมชนได้ทำกิจกรรม อยู่ห่างไกลยาเสพติด และกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ่าบ้านโป่งกระทิงบนจะต้องขับเคลื่อนงานต่อไป มีน้องๆ รุ่นใหม่ๆ ขึ้นทำหน้าที่แกนนำ ทำให้ปัจจุบันพี่แดงได้เปลี่ยนบทบาทของตนเองจากแกนนำเยาวชน มาทำหน้าที่พี่เลี้ยงคอยสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพการทำงานของแกนนำรุ่นใหม่มากขึ้น

บ้านสองชั้นกิ่งปูนกิ่งไม้ รายล้อมไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ที่พี่แดงลงมือปลูกไว้ เพื่อช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าในชุมชนให้มีมากขึ้น และการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลายเป็นแบบอย่างให้น้องๆ ในชุมชนหลายคนนำไปเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างน้องโอง และน้องกุก ทั้งนี้พี่แดงยังได้นำความรู้ความสามารถในเรื่องการเกษตรมาจัดกิจกรรมผ่านงานศิลปะปลูกฝังน้องๆ ให้รู้จักชื่อ ประโยชน์ และวิธีการปลูกต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ในป่าบริเวณหมู่บ้าน นอกจากนี้พี่แดงยังคอยปลุกปั้น หาช่องทาง และเปิดโอกาสให้น้องๆ ได้เข้าไปเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ ต่างกลุ่มในงานประชุม หรือโครงการต่างๆ ที่เชิญให้ตัวแทนกลุ่มเยาวชนเข้าร่วม รวมทั้งคอยกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนงานของแกนนำรุ่นใหม่ ซึ่งในบางครั้งจะจัดหาโครงการหรือกิจกรรมให้แกนนำแต่ละคนเป็นตัวหลักในการรับผิดชอบงานทำให้น้องๆ ที่เขาฝึกฝนได้เรียนรู้ปัญหาและกระบวนการทำงานจริง จนทำให้น้องๆ หลายคนกลายเป็นวิทยากรกระบวนการในงานที่ตนเองถนัด กล้าที่จะนำเสนอสิ่งที่คิด การส่งไม้ต่อจากรุ่นพี่อย่างพี่แดงกำลังเกิดขึ้น เพื่อสร้างแกนนำรุ่นใหม่ให้เติบโตขึ้นและเข้ามาขับเคลื่อนและสานงานต่อไป

“ไม่หวังอะไรกับตัวเด็กมากนัก แต่อยากให้เด็กมีความรักใคร่สามัคคีกัน ช่วยเหลือชุมชนมากขึ้น สนใจเรื่องของตัวเองส่วนรวมมากขึ้น แบ่งปันมากขึ้น ไม่หลงลืมความเป็นตัวตนของตนเอง เราหวังว่าสิ่งที่เราทำจะเกิดผลกับส่วนรวมมากกว่า ตัวเราเอง หวังว่าจะช่วยพัฒนาหมู่บ้านมากกว่า” อนาคตที่พี่แดงอยากให้เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมที่เขาใช้ชีวิต จึงกลายเป็นแรงผลักดันให้พี่แดงยังคงทำหน้าที่เป็นแกนนำรุ่นใหม่และเป็นพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา คอยแนะนำ ชี้แนะแนวทางให้กับน้องๆ เยาวชนรุ่นต่อไป ไปอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

นายเกรียงไกร ชีช่วง หรือ “พี่ไก่อ” วัย 34 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง เป็นนักพัฒนาสังคม ของ ศูนย์เรียนรู้ โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว จังหวัด ราชบุรี

พี่ไก่อ เด็กหนุ่มเชื้อสายชาวกะเหรี่ยง สายเลือดลูกหลานผู้นำชุมชน นักกิจกรรมจากรั้วมหาวิทยาลัย ที่จบการศึกษาและเลือกที่จะกลับมาดำเนินชีวิตใน ชุมชนของตนเอง ด้วยอยากกลับมาพัฒนาและขับเคลื่อนงานในชุมชนของตน เขาจึง กลายเป็นหนึ่งในแกนนำสำคัญก่อตั้งกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน ในวัย 23 ปี พี่ไก่อ ได้เป็นแกนนำ หลักในการจัดกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าและฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน และด้วยลักษณะนิสัยที่เป็นคนชอบเรียนรู้ และมี เป้าหมายที่ต้องการเปิดพื้นที่การยอมรับให้เยาวชนชนเผ่า สร้างกระบวนการของเยาวชนให้สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการ สื่อสารและสานต่อประเด็นงานในแต่ละชุมชน ในระดับจังหวัด ทำให้เยาวชนได้เห็นตัวอย่าง พี่ไก่อ จึงกลายเป็นแกนนำ หลักในการออกไปเรียนรู้นอกชุมชน ตามเวทีแลกเปลี่ยนและงานต่างๆ ที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเสนอผลงานหรือร่วม กิจกรรมจากองค์กร หน่วยงาน และเครือข่าย อีกทั้งยังชักชวนและผลักดันให้เยาวชนในกลุ่มได้ออกไปเรียนรู้ร่วมกัน แล้วนำความรู้ที่ได้รับกลับมาพัฒนางาน พัฒนาชุมชน และยังเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยในการหางบประมาณมาทำ กิจกรรม และจัดสรรเข้ากองทุนของเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

นอกจากการเปิดโอกาสและช่วยผลักดันให้เยาวชนในกลุ่มได้ออกไปเรียนรู้นอกชุมชนแล้ว พี่ไก่อ ยังได้นำองค์ ความรู้ใหม่ที่ได้อ่านแลกเปลี่ยนในเวทีต่างๆ ทั้งระดับชุมชน ระดับภูมิภาค และระดับสากล ที่เขาได้เข้าไปเรียนรู้มา ถ่ายทอด พัฒนานองๆ เยาวชน และขับเคลื่อนงานร่วมกัน อีกทั้งยังใช้หลักการการทำงานในรูปแบบการพัฒนาที่เป็น ระดับขั้น จากพื้นที่เล็กในชุมชน ขยายสู่ภายนอก และสร้างแรงเหวี่ยงให้กลับมาสู่พื้นที่ ทำให้บทบาทงานเยาวชนของพี่ ไก่อ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) ระดับพื้นที่ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เยาวชนได้เข้าใจรากฐานเรื่องราวดีๆ ของตนเอง เพื่อให้เกิด ความเชื่อมั่นในตัวเองและวัฒนธรรม พร้อมกับให้แนวคิดในการเชื่อมโยงทุนดีๆ ของเยาวชน การนำเสนองานที่ชัดเจน ทั้งเรื่องวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ป่าชุมชน การสื่อสาร การเชื่อมโยงงานกับประเด็นทางสังคมให้เข้ากับ สถานการณ์ในชุมชน เพื่อยกระดับงานเยาวชน เช่น กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรของเยาวชน การเกิดเครือข่ายกลุ่ม เยาวชนเป็นเครือข่ายทำกิจกรรมร่วมกันที่สามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้ประจำปีได้ และจัดกิจกรรมได้อย่าง ต่อเนื่อง มีเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรม งานประชาธิปไตยกับสิ่งแวดล้อม ประชาธิปไตยกับวิถีชีวิต พาน้องมาปลูกข้าว เป็นต้น และเชื่อมโยงสิทธิของเยาวชนให้้องๆ ได้เห็น

2) ระดับจังหวัด การเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับจังหวัด เป็นการขยายประเด็นการขับเคลื่อนงานของเยาวชน ให้กว้างขึ้น อาทิเช่น บัณฑิตรักถิ่น คนรักถิ่น ทีมกระบวนการพัฒนาเยาวชน (การจัดเวทีสื่อความหมาย จัดค่าย เป็น วิทยากร) ซึ่งถือเป็นการยกระดับงานจากพื้นที่ โดยใช้ประเด็นทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อน เช่น ยาเสพติด ความเป็นที่มิ สิทธิเด็ก เป็นต้น

ณ วันนี้ พี่ไก่อ มีความภาคภูมิใจกับงานที่ทำและพร้อมที่จะขับเคลื่อนงานในการพัฒนาเยาวชนและผลักดันให้ เกิดกิจกรรมภายในกลุ่มเยาวชนต่อไป “มันเป็นเส้นทางที่เหมาะสมกับผม ในฐานะที่ตัวเองเป็นเด็กกะเหรี่ยง ในช่วงเรียน ได้เป็นนักกิจกรรมในรั้วมหาวิทยาลัย มันถูกปลุกฝังมาในตัวผม และด้วยเป็นลูกหลานผู้นำมาตั้งแต่เกิด เห็นคนใน ครอบครัวเสียสละ ทำเพื่อชุมชน เห็นพี่เป็นผู้ใหญ่บ้าน เห็นพ่อเป็นผู้ใหญ่บ้าน มีความสุขกับการทำงานตรงนี้” และยัง ได้ตัดสินใจขยับงานและเป็นตัวแทนคนรุ่นใหม่เข้าไปมีบทบาทช่วยกำหนดและออกแบบยุทธศาสตร์และนโยบายใน ระดับจังหวัด ซึ่งถือเป็นการก้าวขึ้นสู่การทำงานร่วมกับทีมผู้ใหญ่ที่สังคมยอมรับอย่างคุณหมอพณัส (นพ. พณัส เลิศ สุพันธ์) และคุณวิเชียร คุตวัฒน์ (อดีต สว. จังหวัดราชบุรี) เป็นต้น สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่อง และนำสิ่งที่ได้รับมาพัฒนา จะก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตัวเรา เยาวชน และเพื่อนๆ ในกลุ่มได้ อีกทั้ง

ยังสามารถการยกระดับการขับเคลื่อนงานให้ขยายกว้างขึ้น ทั้งนี้แกนนำเยาวชนรุ่นแรกที่กลายมาเป็นพี่เลี้ยงให้กับน้องๆ ในกลุ่มเยาวชน ยังได้บอกเล่าถึงความประทับใจที่เกิดขึ้นจากการร่วมขับเคลื่อนงานมากับเพื่อนๆ น้องๆ เกือบ 11 ปี “น้องๆ ที่เข้ามาและเรียนรู้ ชวนทำอะไรก็ทำ หลายคนมีพัฒนาการสามารถเข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนในเวทีต่างๆ ได้ เช่น เวที ปปส. สามารถขับเคลื่อนงานได้ นำทีมน้องๆ สามารถแยกกันไปขับเคลื่อนงาน ไม่ต้องรอพี่แดง พี่ไก่ ถึงแม้หลายคนจะไม่ใช่ไปอย่างที่พวกเราปูทางไว้ ซึ่งเราก็กำลังวิเคราะห์เพื่อปรับกระบวนการให้น้องๆ ทุกคนได้พัฒนา”

เรื่องเล่าจากต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

กล้วยฉาบ ทำพิษ

ชรินทร์ ทองกลาง (กูก)

ผมกำลังนั่งกินกล้วยฉาบอย่างมันปากในห้องพักชาย “สายธาร” ณ สวนเพชรรีสอร์ท จังหวัดเพชรบุรี พร้อมกับนั่งจับปากกาและนั่งคิดถึงสิ่งที่ผมจะเขียน “ผมจะเขียนอะไรดี” เพราะโจทย์ คือ ผมต้องเขียนสารคดีบอกเล่าเรื่องราวชุมชนของตัวเอง ผมพยายามนั่งคิดอยู่พักหนึ่ง แต่รสชาติของกล้วยฉาบมันทำให้ผมคิดอะไรไม่ออก มันจืดๆ ยังไงก็ไม่รู้ ผมคิดว่าถ้ามีน้ำตาลทรายมาจิ้มกับกล้วยแล้วกินมันก็น่าจะดี ความรู้สึกของผมตอนนี้ผมรู้สึกอย่างเดียวว่าผมง่วงนอนมากๆ เพราะยังคิดมันก็ยังง่วงนอน แล้วผมก็ตัดสินใจ หายใจเข้าสู่สูดแรง เพื่อสร้างความมั่นใจและตั้งสติกับการคิดอย่างจริงจัง แล้วผมก็คิดได้ว่า...

ผม ชื่อ นายชรินทร์ ทองกลาง เด็กหนุ่มอายุ 20 ปี เติบโตขึ้นมาในชุมชนกะเหรี่ยงแห่งหนึ่ง ในจังหวัดราชบุรี ที่ทุกคนเรียกขานกันว่า “บ้านโป่งกระทิงบน” ซึ่งยังคงดำรงวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมเหมือนแต่ก่อน ผมรับหน้าที่เป็นแกนนำเยาวชน พาเด็กๆ ในชุมชนแห่งนี้ทำกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ดนตรี ฟันฟูรักษาวินัยวัฒนธรรมประเพณีของคนกะเหรี่ยง เป็นต้น กลุ่มของเรามีชื่อว่า “ต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน” เพราะพวกเราคิดว่าการดูแลรักษาป่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะคนกะเหรี่ยงจะมีประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่า หลายๆ ครั้งมักมีคำถามจากคนที่ผมรู้จัก “ทำไมผมถึงอยากอยู่กับชุมชนไม่ไปทำงานที่อื่นเหมือนคนอื่นเขา” ผมตอบได้ว่า “ผมเคยไปทำงานข้างนอกแล้ว แต่ผมอยู่ไม่ได้ เพราะผมคิดถึงบ้าน” ผมไม่เข้าใจตัวเองเหมือนกันว่าทำไมเวลาที่ผมออกนอกบ้านที่ไร มักรู้สึกใจหายทุกที อยู่ที่ไหนที่ไม่ใช่บ้านของตัวเองนานๆ ไม่ได้ ผมหาคำตอบไม่ได้จริงๆ

หลังจากที่ผมได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชน ผมได้ร่วมทำกิจกรรมมากมายได้ออกไปเรียนรู้นอกชุมชนร่วมกับคนอื่น ๆ ชุมชนอื่นๆ โดยการสนับสนุนขององค์กรที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเยาวชน ทำให้ตัวผมพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ เช่น การคิด การอ่าน การเขียน การพูด เป็นต้น ทำให้ผมคิดว่าเรามีความสามารถที่จะนำน้องๆ ทำกิจกรรมที่ดีที่สร้างสรรค์ในชุมชนของผมเอง ในฐานะที่ผมเป็นคนหนึ่งในชุมชน ผมคิดว่า ผมได้ทำอะไร สักอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนต่อสังคมของเราในทางที่ดี มันทำให้ผมรู้สึกว่า การเกิดมาของผมไม่สูญเปล่าแล้วครับ ผมโชคดีที่ได้เกิดมาในชุมชนแห่งนี้ เพราะมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ดีงามไม่เบียดเบียนใคร คนในชุมชนก็ช่วยเหลือพึ่งพากันเปรียบเสมือนญาติพี่น้องเวลาที่ผมอยู่กับบ้านมันมีความรู้สึกที่ “นี่แหละบ้านผม”

“กูก” ผมได้ยินใครก็ไม่รู้เรียกชื่อผม มันทำให้ผมหงุดหงิดอย่างมากแล้วผมก็ลืมตาขึ้นมา เสียงพูดยังคงดังต่อไป “ให้มาเขียนสารคดีไม่ได้ให้มานอน” ความจริงที่ผมสัมผัสได้คือ ผมหลับไปหรือนี่

ข้าวไร่ แลกความคิด

ณัฐพล บุญยง (ไอง)

เสียงไก่ขันยามฟ้าสว่างดังขึ้น พร้อมกับแสงแดดที่ส่องเข้ามาในห้องนอน เสียงดังจากห้องครัวพร้อมกับกลิ่นไชยเข้ามาที่จมูก ผมรีบตื่นจากห้องพับผ้าห่ม วิ่งไปเข้าห้องน้ำ ทำธุระส่วนตัว แล้วออกไปกินข้าวกับพ่อแม่

“ว่าแล้วต้องเป็นปลาล่าพริก” ผมพูดเมื่อเจออาหารบนโต๊ะกินข้าว แม่บอกรึบๆ กินเร็ว ต้องขึ้นไปบนเขาอีกนะ ผมรีบกินข้าวแบบคนหัวโหย กินเสร็จรีบนำจานไปแช่ในกะละมังแล้วเดินกลับไปห้องนอน เข้าไปเปลี่ยนเสื้อผ้า แล้วเดินออกมาที่ชุดคนทำงานกางเกงสีดำ เสื้อลายตาราง กับหมวกขาวไร่ 1 ใบ

“ไปกินแม่...เสร็จแล้ว” ผมเดินไปที่รถ แม่บอกว่าพ่อขึ้นไปตั้งแต่เช้ามีดแล้ว ผมจึงเร่งติดเครื่องรถมอเตอร์ไซค์พร้อมเรียกแม่มาซ้อนท้าย แล้วจึงบิดคันเร่งออกจากบ้าน

ผมขี่รถมอเตอร์ไซค์ขึ้นเขาไปประมาณ 5-6 กิโลเมตรจึงถึงไร่ เจอพ่อกำลังเก็บข้าวอยู่ ผมรีบดับเครื่องแล้วเดินไปยังที่พ่อกำลังเก็บข้าว ถามพ่อว่า “แล้วลูกกับน้ำมารียัง” พ่อบอก “เดี๋ยวก็มา” ผมจึงเดินไปหยิบข้าว 1 ฟ่อนไว้ที่แขนขวา ทันใดนั้นเสียงอะไรเดินมาก็ไม่รู้ ตรงมาที่ไร่ผม ผมหันไปมองเจอไอนาค ไอนั่ง สุนัขของลุงนั่นเอง ส่วนลูกกับน้ำเดินตามมาข้างหลัง เสียงลูกลูกกับพ่อและแม่ดังมาพอผมจะได้ยินว่า “ไอ้ไองจะอยู่ไหน” ผมตะโกนกลับไปทันทีที่อยู่นี้ครับ ลุงหันมามองแล้วยิ้ม

เราต่างช่วยกันเก็บข้าวไปให้แม่และนำฟาดจนไม่นานก็ลดลงและเสร็จไป อีกหน้าที่หนึ่งคือผมต้องแบกกระสอบข้าวที่แม่กับน้ำใส่ถุงปุ๋ยไปที่รถมอเตอร์ไซค์ฟ่วงลงไปที่บ้าน ประมาณคนละ 4-5 เทียบกับพ่อจึงเสร็จ แม่เดินกลับมาถึงบ้านก็ไปนับข้าวได้ 80 ถัง “ก็ยังมี...ปีนี้ก็ได้เยอะดีนะ” ผมพูดขึ้นพร้อมหันไปยิ้มให้แม่ แม่ก็ยิ้มตอบกลับมา ผมเลยบอกแม่ว่า “เสร็จไวดีนะแม่ คนมาคั้นแรงตั้งหลายคน” แม่จึงบอกว่า “ตอนเกี่ยวข้าวก็เสร็จไวเหมือนกัน คนเกี่ยวเป็นแถว” ผมเงยบไป หันกลับไปคิดถึงตอนที่ไปช่วยน้ำกับลุงเก็บข้าว แม่ก็คงจะคิดเหมือนกัน เห็นเงยบไปเลย ผมหันกลับไปดูอีกทีแม่ก็เดินไปที่บ้านน้ำแล้ว ผมจึงนั่งคิดต่อถึงตอนที่เตรียมพื้นที่ พ่อกลุ่มมากแล้วจะเตรียมพื้นที่ไม่ได้เพราะฝนตกไม่หยุด ไร่ไม่แห้ง จุดไม่ได้ แต่มันก็ผ่านมาแล้ว จากที่พ่อกลุ่มใจตอนนั้นก็มายิ้มได้แล้วในตอนนี่

แต่นั้นเป็นความคิดตอนปีที่แล้ว ปีนี้ก็เริ่มฤดูปลูกข้าวอีกครั้ง เหตุการณ์ยังเหมือนเดิมไม่เปลี่ยน ฝนไม่หยุดเหมือนเดิม แต่ปีนี้มีสิ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างหนึ่งซึ่งน่ากลัวมาก ข้าวกำลังจะลดน้อยลง คนในหมู่บ้านไม่ปลูกข้าวกันแล้ว เพราะเตรียมพื้นที่ไม่ทัน ปลูกกันแค่ 5 คน ส่วนหมู่บ้านข้างๆ แคบบางคนเท่านั้นที่ปลูก ผมกับพี่จึงตั้งกลุ่มทำการสำรวจการปลูกข้าวขึ้นมา ได้สำรวจทุกๆ คนภายในชุมชนที่ปลูกข้าวไร่ ผมรับหน้าที่ในละแวกญาติๆ มี 6 คน คือ พ่อ น้ำ 2 คน ลุง 2 คน ซึ่งแต่ละคนก็ตอบมาว่าข้าวไร่จะลดและหายไปไหนที่สุด ผมเองก็หัวงง อยู่เหมือนกัน ที่ปลูกข้าวก็เพราะมันเป็นวิถีชีวิตของปู่ย่าตายาย ที่ทำมาตั้งนานแล้ว และมันยังช่วยลดรายจ่ายที่ต้องซื้อข้าวมาเป็นปลูกกันเองก็ได้

ผมจึงบอกกับพวกเขาว่า นี่เป็นบทพิสูจน์หนึ่งที่จะเป็นตำนานของการปลูกข้าวไร่ ณ หมู่บ้านโป่งกระทิงบน ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรีแห่งนี้ ณ พื้นที่ปลูกข้าวไร่ของหมู่บ้าน ที่เราเรียกกันว่า บางกะม้า

หลังจากนั้นผมและกลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน จึงได้จัดทำโครงการการเรียนรู้วิถีการปลูกข้าวไร่ เพื่อให้เยาวชนรุ่นต่อไปได้เรียนรู้การปลูกข้าวไร่ เป็นพื้นที่เล็กๆ มีแปลงข้าวไร่ เพาะกล้าไม้ ปลูกผัก ถือเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ของเยาวชน และยังมีกิจกรรมนอกพื้นที่ภายในหมู่บ้านคือ การทำผายชะลอน้ำ ปลูกต้นไม้ บวชป่า เก็บขยะในหมู่บ้าน คีนกล้วยไม้สุป่า กิจกรรมต่างๆ ที่พวกเราทำไปก็เพื่ออนาคตที่สดใสของเยาวชนรุ่นหลัง ผมจะทำให้เป็นจริงให้ได้

กลุ่มเยาวชนต้นกล้ารักษ์ป่าบ้านโป่งกระทิงบน

ผู้ประสานงาน คุณชรินทร์ ทองหลาง

ที่อยู่ 52/1 หมู่ 1 ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี 70180

โทรศัพท์ 08 5209 3645 E-mail : imisskvyk@hotmail.com